

Volume 11, Issue 3, May 2024, p. 199-222

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3540>

ArticleHistory:

Received

19/03/2024

Accept

23/05/2024

***Available
online***

24/05/2024

**“KIZ KAÇIRMA”NIN SOSYAL, KÜLTÜREL BOYUTU VE
MEDYADA YANSITILIŞI:
ÖZBEKİSTAN VE KIRGIZİSTAN ÖRNEĞİ**

THE SOCIAL, CULTURAL DIMENSION OF "ABIDANCE" AND ITS
REFLECTION IN THE MEDIA: THE CASE OF UZBEKISTAN AND
KYRGYZSTAN

Gulina Yusupova¹

Abstract

The basic institution of society is the family. Traditions and customs that have continued from past to present play an important role in the formation of the family. Every nation and society has its own unique marriage traditions. These traditions are formed by being nourished by religion, values and cultures. One of the traditional marriage types is marriage through kidnapping. Although the tradition of kidnapping girls is subject to reactions and criticism from many societies today, it continues in some societies. Traditions and traditions are a process that develops depending on cultural changes. In this way, it adapts to changing conditions and continues its existence. In Turkish culture, marriage, which is at important transition points of societies in different periods of history, also appears in various dimensions. The aim of this study is to evaluate the tradition of marriage through abduction in Turkish culture through the Republics of Uzbekistan and Kyrgyzstan. In the study, the way in which girl abduction events were reflected in the media was investigated using the discourse analysis method. This research is limited to the example of Uzbekistan and Kyrgyzstan, and the phenomenon of marriage by kidnapping has been examined scientifically.

Keywords: Uzbekistan, Kyrgyzstan, Kidnapping, Social and Cultural Dimension, Marriage Tradition

¹ Dr., Sakarya Üniversitesi, İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı, İletişim Bilimleri, gulina.yusupova@gmail.com. ORCID: 0000-0002-7811-6914

Özet

Toplumun temel kurumu ailedir. Ailenin oluşumunda geçmişten günümüze kadar devam eden gelenek ve görenekler, önemli rol oynamaktadır. Her milletin, toplumun kendine özgü evlenme gelenek göreneklere mevcuttur. Bu gelenek görenekler din, değerler ve kültürlerden beslenerek oluşmaktadır. Gelenek görenekler içinde yer alan evlenme çeşitlerinden biri de kız kaçırma yoluyla evlenmedir. Kız kaçırma geleneği günümüzde birçok toplum tarafından tepki ve eleştirilere maruz kalsa da bazı toplumlarda devam etmektedir. Gelenek görenekler kültürel değişimlere bağlı olarak gelişen bir süreçtir. Bu şekilde değişen şartlara göre uyum sağlar ve varlığını sürdürür. Türk kültüründe de tarihin farklı dönemlerinde toplumların önemli geçiş noktalarında yer alan evlenmek de çeşitli boyutları ile karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türk kültüründe kız kaçırma yoluyla evlenme geleneğinin Özbekistan ve Kırgızistan Cumhuriyetleri üzerinden değerlendirmektir. Çalışmada, kız kaçırma olaylarının söylem analizi yöntemi ile medyada yansıtılma tarzı araştırılmıştır. Bu araştırma, Özbekistan ve Kırgızistan örneğiyle sınırlandırılmış olup, kız kaçırma ile evlenme olgusu bilimsel açıdan incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Özbekistan, Kırgızistan, Kız kaçırma, Sosyal ve Kültürel Boyut, Evlilik Geleneği

GİRİŞ

Tarih boyunca milletlerin varlıklarını sürdürmelerinin temelini, sağlam bir aile yapısı oluşturmaktadır. Toplumun en küçük çekirdek yapısı ailedir. İnsanın var oluşundan bu yana kendi neslinin devamlılığı için aile kurma ritüeline başvurmaktadır. Aile kurmak, iki yetişkin kadın ve erkeğin isteyerek bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Bir araya gelen kadın ve erkeğin aile olmasıyla neslin devamlılığını sağlayıp çoğalması, toplumun normal aile yapısı sürecidir. Dünyadaki milletlerin ortak toplumsal ritüellerinden biri olan evlenme süreci, tarihsel gelişmeler, dini ve farklı inançlar, değerler, siyasal ve coğrafik yapı gereği farklı evlenme gelenekleri ve örf-adetleriyle birbirinden farklılıklar göstermektedir.

Evlilik süreci aynı zamanda milletlerin toplumsal, sosyal ve kültürel normlarına göre de değişmektedir. Her çekirdek aile aynı zamanda kendi içinde de farklı değerleri barındırmaktadır. Türk aile yapısına bakıldığında aile çok kutsal olarak görülmektedir. Aile yapısı, içinde yaşayan bireylerin manevi, maddi, fizyolojik ve biyolojik ihtiyaçlarını karşılamaktadır (Güven, 2016, s. 198). Bu ihtiyaçların doğru oranla karşılanması sağlıklı bireylerin yetişmesine vesile olmaktadır. Sağlıklı bireyler de sağlıklı toplumu inşa etmektedir. Dolayısıyla aile toplumun en önemli temel yapısıdır. Evlenme ritüeli de aynı zamanda doğru aile oluşumunun ilk adımlarıdır.

Dünyanın her yerinde farklı evlilik gelenekleri vardır. Evlilikler amaçlarına göre birçok türe ayrılmaktadır. Tarihe bakıldığında akraba evlilikleri, stratejik barış evlilikleri, cinsel ihtiyaç evlilikleri, sosyal statü kazanma amaçlı evlilikler vardır. Geleneksel olarak da evlilikler farklılık göstermektedir. Örneğin; görücü usulü evlilik, sevgili olarak evlilik, anlaşmalı evlilik, kaçarak veya kızı kaçırarak yapılan evliliklerdir. Kız kaçırarak evlilik, Türk kültürünün eski evlenme geleneklerinden biridir. Bu tür evliliklerin özellikle Yakut ve Altay Türkleri arasında oldukça yaygın olduğu gözlemlenmiştir. Türklerin tarihi destanlarına bakıldığında kız kaçırarak evlenmenin meşru bir evlilik olduğu görülmektedir. Manas, Göroğlu ve Alpamış destanlarında kız kaçırma yolu ile evlenmekten bahsedilmektedir. Destanlarda kaçırarak kahramanlığı, cesurluğu ve aşkı aynı nitelik olarak tasvir etmektedir. Ancak bu tür evliliklerde kızı ailesi tarafından çeyiz verilmemektedir. Günümüzde kız kaçırma âdeti ülkelerin kırsal bölgelerinde rastlanmaktadır. Ancak kız çocuklarının kaçırılması bir gelenekten ziyade insan hakları ihlali ve cinayet olarak değerlendirilmektedir.

Kız kaçırma göçebe halkların bir geleneği olarak algılansa da doğudan batıya kadar ülkelerde görülen bir evlilik ritüeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Çoğu zaman kız kaçırma kadının rızasıyla gerçekleşmektedir. Kadın kaçırılmadan önce evlenmeyi kabul ettiği halde sadece örf-âdetine uygun bir biçimde anlaşmalı olarak kaçırılma ritüeli gerçekleştirilmektedir. Ancak bu tür rızaya dayalı kaçırma durumu günümüzde kendi amacında sapsmıştır. Kadının iradesi dışında zorla kaçırma daha yaygın hale gelmiş bulunmaktadır. Araştırmada, Türk geleneğinde kız kaçırmanın kavramsal tanımı, sosyal ve kültürel boyutu ve hukuki uyarlamaları araştırılmıştır. Kız kaçırmanın günümüzde yaygın olduğu ülkeler olan Özbekistan ve Kırgızistan'daki gelenek ve sorunlarına değinilecektir. Ayrıca çalışmada Özbekistan ve Kırgızistan'da kız kaçırma olaylarının internet haber sitelerine nasıl yansıdığı söylem analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

TÜRK KÜLTÜRÜNDE KIZ KAÇIRMA

Sosyolojik ve kültürel çalışmalarda yaygın olarak karşılaşılan ve pek çok araştırmaya konu olan kız kaçırma henüz net bir kavramsal tanıma kavuşmamıştır. Kız kaçırma genel anlamıyla tek taraflı ya da iki taraflı rızada bulunması veya bulunmaması karşılığında bir yuva kurma amacıyla gerçekleştirilen bir toplumsal ritüel olarak görülmektedir (Tezcan, 2003, s. 38). Türk halkları tarihi dikkate alındığında kız kaçırma örf-adet olarak önemli bir yere sahiptir. Kız kaçırma Türk soylu halklarda farklı tanımlarla ifade edilmektedir. Örneğin; Özbekler'de 'Qiz olib qochish', Kırgızlar'da 'Kız ala kachuu', Hakaslar'da 'tuhtam', Gagauzlar'da 'gelin kapmak, kaçkın', Kazaklar'da ise 'kız alıp kaşu' olarak adlandırılmaktadır (Cunusalıyev, 2007, s. 52).

Evlenme olayı dünyanın her yerinde milletlerin kültürlerine bağlı olarak, belli oranda kural ve kalıpların şekillendirdiği farklı törenler, adet ve gelenekler olarak çok zengin değerleri içinde barındırmaktadır (Balaman, 2002). Bu zenginlik altında milletleri birbirinden farklı kılan ve kuşaktan kuşağa aktarılan kültürel değerlerdir. Bu değerlerden Türk halklarında evlilik üzerine yapılan bir araştırmada, Türk aile yapısının hiyerarşik bir yapıya sahip olduğu ortaya konmuştur (Delaney, 2012). İnsan hayatının belli bir aşamasında gerçekleşmesi gereken olay evliliğdir. Hayat boyunca insanın aşamalarla gerçekleştirmesi gereken birçok olay dizinleri mevcuttur. Bu tür aşamalardan biri olan evlilikte erkeklerde askere gitmeden önce ya da askerlikten sonra gerçekleştirmesi gereken bir aşamadır. Türk halklarında evlenecek olan erkeğin askerlik yapmış olması kız ailesi için önemli görülmektedir. Askerliğini yapmış olan erkek artık sorumluluk alabilecek bir seviyede görülmektedir. Erkek için evlenmek bir görevdir. Türk halklarında evlenecek erkeğin evleneceği kızı anne babası bulmaktadır. Bu bir güven ve saygı göstergesidir. Türk aile yapısı geleneksel bir yapıya sahip olduğu için bu tür görevler aile büyüklerinin sorumluluğundadır (Güven, 2016, 199).

Türklerde evliliğin en yaygın şekli bu görücü usulü evliliğdir. Bu tür evlilikte kızı oğlana gelen olarak annesi babası veya akrabaları bulur. Bu süreçte kızın ailesi, soyu ve yedi atası soruşturulur. Çevreden aile hakkında bilgi alınır. Ondan sonra aile büyükleri tarafından kız istenir. Görücü usulü evlilikte gençlerin boşanma veya anlaşmazlık gibi sorunları daha az olduğu görülmektedir. Ayrıca bu tür evlilik sağlıklı aile kurmanın da temelini oluşturmaktadır. Bu tür evlilikler günümüzde çoğu Türk halklarında yaygındır. Modern ve küresel bir dünyada bir başka yaygın evlenme türü de iki gencin birbirini beğenmesi ve anlaşması üzerine olan evliliğdir. Kız ve erkeğin tanışarak evlenmesi uzun yıllardır devam etmekte olan geleneksel görücü usulü evliliğin önüne geçmiş durumdadır (Aktaş vb, 2013).

Türk halklarının evlenme geleneklerinden biri de kız kaçırmadır. Kız kaçırma iki tarafın rızası üzerine anlaşarak yapılan bir eylemdir. Ayrıca kaçarak yapılan

evlilik gençlerin en son başvurduğu bir evlenme yöntemi dersek yanlış olmamaktadır. Kız kaçırmanın nedenleri genel olarak ailelerin karşı çıkması veya anlaşamaması, ailelerin ekonomik durumu ya da farklı nedenler iken, günümüzde kız kaçırmanın amacı tamamen farklı boyuta taşınmış durumundadır. Artık erkek kızın rızası dışında bir davranış sergileyerek sadece kızı kaçırmakla değil belki bir cinayet olarak insan kaçırma gibi eylem gerçekleştirmektedir. Kızın isteği dışında kız kaçırılma vakalarının sayısı arttıkça, ülkeler artık yasal işlem ve önlemler almaktadır. Bu tedbirler kız kaçırma vakalarını bir nebze olsun azaltmış olsa da kırsal kesimde bu tür eylemlerin halen devam ettiği görülmektedir. Sadece erkeğin isteği üzerine kızı kaçırmak evliliğe zorlanması Türk halklarının tarihinde görülmeyen bir evlilik geleneğidir (Tezcan, 2003).

KIZ KAÇIRMANIN SOSYAL VE KÜLTÜREL BOYUTU

Toplumsal düzen her ülkenin dikkat ettiği bir husustur. Toplumsal düzene zarar veren her olay dikkat çekici ve önemlidir. Kız kaçırma aile ve toplumun düzenini sarstığı için dikkat çeken olaylardandır. Kızın kaçırılmasıyla birlikte toplumun kuralları bir nevi çiğnenmektedir. Ailede bir kişinin diğer bireylerden habersizce kaybolması kişiye zarar veren ve çok üzücü bir durumdur. Bazı kültürlerde erkeklerin kız kaçırmaya teşvik edildiği ve kız kaçıranların cesur yiğit olarak övüldüğü görülmektedir. Hatta bu durum Kafkas ülkelerinde kahramanlık olarak methedilmektedir. Günümüzde kız kaçırma olaylarını önlemek için birçok yasal uyarlamalar yapılmaktadır. Buna rağmen kız kaçırmanın tamamen yok edilmesi oldukça zor bir durumdur (Abay, 2015).

İki gencin birbirinin rızası karşılığında kaçarak evlenmesi toplumsal kuralların çiğnenmesi olarak görülse aynı zamanda sosyal bir olgudur. Bu sosyal olgunun bireylerin hayatında etkili bir durum olduğu görülmektedir. Eğer kültür çerçevesinde ele alınırsa bu sosyal olgu bir nevi kültürel zenginliği de ortaya koymaktadır. Ancak bu kaçarak evlenmenin iki taraflı bir rıza ve isteğe bağlı gerçekleştirilmesi söz konusu olduğunda bu niteliği taşımaktadır. Toplumlar aile kurumunun temel görevlerinden biri de bireylerin cinsel hayatlarını düzene sokmak ve toplum tarafından onaylanarak meşru hale getirmektir. Bu şekilde yapılan evlilikler hem tarihi hem de sosyal açıdan günümüzde de geçerliliğini sürdürmektedir. Bu tür evliliklerde ataerkil yapı göz önüne alındığında, düğünlerde erkek tarafının zafer kazanmış gibi bir tavır sergilendiği de gözlemlenmektedir. Örneğin; düğün sırasında kızı babasının evinden aldıktan sonra silahla ateş edilmesi zafer işaretidir. Bu durum bir başka açıdan da kaçırılarak evlenmenin düğünlere ve diğer geleneklere yansımaları ifade etmektedir (Gönen, 2014, s. 46).

Kız kaçırma yoluyla evlilik Türk milletinin tarihinde çok nadir görülen bir olaydır. Bu tür evlilik, kabile savaşlarında veya kan davası durumlarında yapılan bir eylemlerdir. Bunun dışında kız kaçırma olaylarının kendine özgü nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenler genel olarak sosyal, ekonomik, biyolojik ve psikolojik olarak görülmektedir.

Toplumsal nedenler

Aile içi çatışmalar, özellikle iki gencin aile kurmasına karşı çıkan aileler de buna sebep olmaktadır. Ebeveynlerin boşanıp başka bir evlilik yapmasının ardından çocukların üvey anne-babalarıyla yaşadığı anlaşmazlıklar, anne-baba arasındaki kavga ve şiddet, evlenme çağına gelmiş olsun ya da olmasın gençlerin evden kaçmasına ya da başka biriyle birlikte kaçmasına yol açmaktadır. Bir diğer toplumsal neden ise kırsal kesimdeki düşman ailelerin çocuklarının birbirine gönül koyması da birlikte kaçmalarına sebep olmaktadır. Bunun yanı sıra bu tür

kaçmalara çevre tarafından destek verilmekte ve gençlerin kaçması toplum tarafından onaylanmakta ve kabul edilmektedir (Tezcan, 1981).

Ekonomik nedenler

Türklerde en yaygın olanı, kız evlendiğinde damattan istenen başlık parasıdır. Başlık parasıyla birlikte süt parası (kızın annesi için verilen para), kıza altın takıların verilmesi ve kız tarafında düzenlenecek olan düğün masraflarının 2/3'sinin damat tarafından karşılanması da ekonomik nedenlerin başında gelmektedir. Ayrıca damat tarafından yapılacak düğün töreninin oldukça büyük ve gösterişli olması da önemlidir. Bu tür düğünün düzenlenmesi çoğu zaman borçlanmayı teşvik etmektedir. Bu tür masraflardan kaçınmak için damat tarafı nişanlı olduğu kıza kaçırılmaktadır. Bir diğeri de erkek tarafının ekonomik durumu iyi olmadığı durumlarda aileler tarafından anlaşılabilir kız kaçırılmaktadır. Borç alınarak yapılan şaşalı düğün sonrasında erkek yurt dışına işçi olarak çalışmaya gitmek gibi sorunları da ortaya çıkarmaktadır. Hatta bazı ülkelerde erkekler nişanlandığı kızın başlık parasını ödeyebilmek için yıllarca yurt dışında çalışmak zorunda kalmaktadır (Tezcan 1998).

Biyolojik nedenler

Evlenme yaşına gelen kızlar ve erkekler biyolojik ve cinsel ihtiyaçlarından dolayı birlikte kaçmayı tercih edebilmektedir. Bunun gibi durumlar daha çok aile içinde kızların ve erkeklerin cinselliklerinin sürekli bastırılmasından da kaynaklanmaktadır. Bazen nişanlı olan ve evliliği bekleyemeyen gençlerin cinsel yasakları çiğnemesi ardından da birlikte kaçmak durumunda kalılabilmektedir. Bu hususta ailelerin çocuklarına biyolojik ve cinsel eğitimi vermeleri önem arz etmektedir. Çünkü her yasak insana daha çok cazip gelmektedir. Toplumsal açıdan bakıldığında da cinsel eğitimin hep bastırıldığı ve bunun sonucunda doğru olmayan kaynaklardan alınan bilgiler kapsamında gençlerin bu tür yöntemlere başvurması teşvik edildiği görülmektedir (Özçörekçi, 1997).

Psikolojik nedenler

Kızı kaçırmak burada iyi niyete dayalı değildir. Erkeğin ailesine daha önce bir başka aile tarafından zarar verilmesinden yıllar sonra erkeğin düşman gördüğü ailedeki kıza kaçırarak karşı tarafa bir zarar vermeyi amaçlaması neden olarak gösterilebilir. Bu kaçırmaya intikam amaçlı yapılan kız kaçırmaya olayıdır. Bu tür durumlar daha çok geleneksel toplumlarda veya aşiret tarzı yerlerde gerçekleşmektedir. Bir başka neden ise erkeğin kıza sapıkça bir duygu beslemekte olmasıyla ilk fırsatta kıza kaçırmaya durumudur. Burada da kızın rızası olmadan kız kaçırılmaktadır. Bir başka neden de erkeğin kendi akranları veya ailesi tarafından yapılan baskı neticesinde kız kaçırmaya olayıdır. Erkeğin arkadaşları evlenmiş ve tek kendisi bekar kalmıştır. Burada arkadaşlar arasında alay konusu olması ve erkekliğini ispat etme duygusundan dolayı kız kaçırılmaktadır. Psikolojik nedenlere bakıldığında genel olarak kızın isteği olmadan erkeğin isteği üzerine kız kaçırmaya eyleminin gerçekleştiği görülmektedir (Kır, 1993). Kız kaçırmaya ciddi bir psikolojik travmadır. Duygusal düzeyde kızlar kendilerini aldatılmış ve ihanete uğramış, şok, uyuşukluk, kaygı, korku, suçluluk, depresyon, öfke, çaresizlik, umutsuzluk ve sınırsız acı gibi derin duygular içerisinde hissetmektedir. Bilişsel düzeyde, bilinç karışması, hafıza bozulması, konsantrasyon azalması, olup bitenlerin inkar edilmesi ve takıntılı düşüncelerin ortaya çıkması şeklinde karakterize edilmektedir.

ÖZBEKİSTAN'DA KIZ KAÇIRMA GELENEĞİ

Orta Asya'da evlilik genç kadın ve erkeklerin yaşam döngüsünde önemli bir aşamadır. Evlilik yoluyla çocukluktan yetişkinliğe kadar sosyal olarak hareket edilmektedir. Evliliklerin büyük çoğunluğunu gelin ve damadın ebeveynleri ayarlar, ancak evlilikler aynı zamanda gençlerin gelin, kız kaçırma eylemiyle de meydana gelmektedir. Sovyet yönetimi yıllarında evliliğin niteliği önemli ölçüde değişmiştir. Ancak her iki evlilik türü de tamamen ortadan kaldırılamamıştır (Kamp, 2006). Bu konuda Levi-Strauss evlilik ittifakı teorisinde, yapıları uygulanan evlilik kurallarının türlerine bağlı olan akrabalık sistemlerinin evrensel temelli olduğunu savunmuştur. 'Evlilik ittifakı' hipotezi, çeşitli ailelerin ve soyların karşılıklı bağımlılığına, bireyler arası ilişkilere ve ayrıca toplumu neyin oluşturduğuna dayanmaktadır. Dolayısıyla evlilik ittifak teorisinin fikri, yakınlığı temel alan karşılıklı veya genelleştirilmiş bir alışverişi ifade etmektedir (Levi-Strauss, 1963).

Milletlerin kültürü ve gelenekleri kuşaktan kuşağa aktarılma sürecinde evlilik önemli bir yere sahiptir. İnsanın soyunun devam etmesinde, toplumda sosyal gelişmenin sürekli olarak gelişmesinde evlilik temel yapıyı oluşturmaktadır. Kadın ve erkeğin hayat yollarını birleştirmesi aynı zamanda toplumdaki kültürün, sosyal sistemin ve değerlerin bir nevi yenilenerek devam etmesi demektir. Sosyal ve kültürel eylem olan evlilik, ekonomi, kültür, sosyal ve siyasi politika gibi değişen faktörlerle birlikte değişmekte ve gelişmektedir (Satıbaldiyeva, 2012).

Özbekistan'da Sovyet döneminde geleneksel evlenme törenleri Rus kültüründen etkilenerek birtakım değişimlere uğramıştır. Hem dil hem de kültürel olarak Özbek toplumunda gerçekleşen değişimler melez ve karışık evlilikleri de bünyesinde barındırmaktadır. Özellikle ikinci dünya savaşı sonrası Rusya'dan Özbekistan'a göç edenler ile yerli Özbek halk arasında gerçekleşen evlilikler melez bireylerin doğması ve toplumda kültürel açıdan da birtakım farklılıkların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Kültürel açıdan bakıldığında Taylor, toplumun kültür, ahlak ve örf-adet yönüyle bireyin ait olduğu cemiyette itibar ve kimlik kazanmasını toplumun sağlam bir yapıya sahip olması olarak ifade etmektedir. Kültür bir nevi toplumun yaşam tarzıdır. Thurnwald'a göre kültür insanların toplum içindeki davranış kalıpları, düşünce birliği ve ortak kurallar kapsamında inşa edilen bir süreçtir (Yanardağ, 2017). Özbek kültürü de tarihsel süreç içerisinde bir çok millet ve medeniyetlerin etkisi altında harmanlanarak günümüze taşınmıştır.

Özbek kültüründe de evlenme sürecinde kız kaçırarak evlenme durumları görülmektedir. Özellikle Özbek destanlarında kız kaçırma olayları hakkında bir çok bilgiye rastlamak mümkündür. Destanlarda da görüldüğü gibi Özbek kültüründe kızların kaçarak evlenmesi için neden bulunmamaktadır. Özbek kültüründe genellikle kadınlar kiminle evleneceğine kendisi seçmekte ve karar vermektedir. Bu seçenek genel olarak yiğitlerin alplığı ile ilişkilidir. Yalnız buna rağmen kız kaçırma olayları da karşımıza çıkmaktadır. Kız kaçırarak yapılan evliliklerin çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Destanlarda yazıldığına göre kızın oğlan ile evlenmek istememesi, soylu bir kadınla evlenmek isteyen erkeğin dua ve farklı tılsım gibi yöntemleri uygulaması, düşmandan intikam almak isteği, güç gösterisi veya güzel kızları elde etmek arzusu gibi nedenlerdir (Murzakmetov, 2011).

Meşhur Özbek destanlarından biri olan Göroğlu'nun Doğu destanında başkahramanlardan biri olan Zeydinay rüyası aracılığıyla kendisinin Göroğlu tarafında kaçırılacağını öğrenir. Ayrıca Zeydinay'ın bu rüyası bir süre sonra gerçekleşir. Ama kızın babası Reyhan Arap kızını geri getirmek için onların peşine düşer. Diğer bir destan olan Yunus Peri destanında ise, Halcuvan adındaki

kahraman (Göroğlu'nun yengesi) Reyhan Arap tarafından kaçırılarak zorla evlendirilmiştir. Göroğlu da intikam amaçlı Reyhan Arap'ın kızını kaçırmıştır. Bunun sonucunda Arap Yevmit halkının tüm kızlarını kaçırmaya karar verir. İki destanda da görüldüğü gibi kız kaçırma olayları intikam amaçlı yapılmıştır (Kırbaşoğlu, 2000, s. 773).

Özbek destanlarından bir diğeri de Bela Gerdan destanıdır. Destan kahramanı olan Hasanhan Erzurum memleketinden Dağıstan dağlarında uğruna savaşarak Dalliay'ı Çambil yurduna getirir. Yalnız bu kadar güreş ile getirdiği Dalliay ile evlenmemektedir (Öztürk, 2011). Melike Ayyar destanında ise farklı bir anlatım karşımıza çıkmaktadır. Destan kahramanı olan Kalender peri olan Gülşen'i bir bağda havuzda yıkanırken görür ve tılsımlı dua yoluyla Gülşan'ı elmaya dönüştürerek onu kaçıtır. Burada da iki taraflı aşk hikayesi yerine tek taraflı erkek isteği üzerine kız kaçırma durumu anlatılmaktadır (Melike Ayyar, 2007). Göroğlu'nun Ölümü destanında Urgenç diyarından bir genç kız kaçıtırılır. Ama kızın kaçırılması erkeğe bir çok olumsuz olaylar yaşatır. Erkeğin akrabaları tarafından bu olay karalanır ve kız ailesine de oğlanı rezil eder. Yıllar sonra dört çocukları olur ve kadın ve erkek memleketlerine dönerler. Erkeğin ailesi onları ayıp iş yaptıklarıyla suçlar ve bir süre sonra kadın ve erkeği zehirleyerek öldürürler (Useev, 2012). Bu durum bize günümüzde hala töre ve aşiretlerde devam etmekte olan kan davası veya kaçarak evlenenlerin zina ve ayıp iş yaptıkları ile suçlanarak aileleri tarafından ölüme mahkum edilmesi durumunu hatırlatmaktadır.

Özbek yazılı eserlerine bakıldığında Özbek kültüründe kız kaçırmanın bir takım nedenlere bağlı olarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Tarihte kız kaçırma olayları genel olarak intikam, tek taraflı istek ve beğeni olarak ifade edilmektedir. Destanlar halklar tarafından uydurulan hikâyeler olsa da az da olsa gerçeklik payı taşımaktadır. Günümüzde Özbek kültüründe kız kaçırma ile yapılan evlilikler az sayıda karşımıza çıkmaktadır. Özbekistan'da bu tür olaylara karşı hem yasal hem de toplumsal olarak farklı önlemler alınmaktadır.

KIRGIZİSTAN'DA KIZ KAÇIRMA GELENEĞİ

Türk devletlerinin bir diğeri ülkesi olan Kırgızistan'da kız kaçırma eylemleri Özbekistan'la nüfus oranına göre karşılaştırıldığında daha fazla gerçekleşmektedir. Kız kaçırma yasa dışı olsa da, özellikle Kırgızistan'ın güney bölgelerindeki birçok erkek, bunu evlenmenin uygun bir yolu olarak algılamaya devam etmektedir. Ala kachuu adıyla anılan, bir kadını zorla evlenme amacıyla kaçırması resmi olarak yasaklanmış bir eylemdir. Yalnız kız kaçırmanın Kırgızistan'da zorla evliliğin en yaygın biçimlerinden biri olduğuna inanılmaktadır (Thomas, 2009).

Kırgızistan'da Sovyet döneminde göçebe ataerkil yaşam tarzı kentleşmeyle dönüştürülmüş ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sözde kitlesel eğitim ve istihdam yoluyla sağlandığı iddia edilmiştir (Kleinbach ve Babaiarova, 2013). Sovyetler Birliği' döneminde her yerinde olduğu gibi, Kırgızistan'da da kadınlar erkeklerle aynı haklara sahipti. İşletmelerin üst düzey yönetimlerinde ve bölgesel ve yerel yönetim sistemlerinde eşit şekilde temsil edilmeleri gerekmektedir (Pares Hoare, 2021). Kadınlar ayrıca devlet tarafından sağlanan çocuk bakımına güvenebilir ve öğretim, sağlık hizmetleri, yerel yönetim ve araştırma alanlarında mesleki üstünlüğe sahip olabilmekteydi. Ancak Sovyetler Birliği'nin dağılması sosyal refah, sağlık ve çocuk bakım hizmetlerinde erozyona yol açmıştır. Bu durum, dış ticaret yoluyla ekonomik reformu amaçlayan batı destekli yapısal uyum politikası ve devlet varlıklarının ve sanayilerinin özelleştirilmesiyle birleştiğinde kadınların istihdam fırsatlarının azalmasına neden olmuştur (Dikkaya ve Keleş, 2006). İstihdamdaki bu düşüş, kadınların kamusal alanda varlığının ve faaliyetinin

azalmasına yol açarak erkeklerin geleneksel hane reisi ve geçimini sağlayan kişi rolünü geri kazanmalarına olanak tanımıştır (Kandiyoti, 2002).

Kırgızistan'ın yeni bir ulus devlet olarak kimliğini inşa etmek, geçmişin giderek daha fazla yeniden tasavvur edilmesine katkıda bulunmuştur (Werner, 2009). Bu bağlamda, kız kaçırma, Sovyet öncesi Kırgız ataerkil aile modelinin 'yeniden icat edilmiş bir geleneği' haline gelmiş ve bu gelenek, küreselleşme yerine gelenekselliğe ve kozmopolitizm yerine milliyetçiliğe değer veren bir nüfus kesimi tarafından desteklenmiştir (Kleinbach ve Babaiarova, 2013). Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin (CEDAW) belirttiği gibi, 'kız kaçırmanın toplumsal olarak meşrulaştırıldığı, sessizlik ve cezasızlık kültürüyle çevrelendiği görülmektedir' (Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, 2018).

Bununla birlikte, kız, gelin kaçırmanın rızaya dayalı da olabileceği doğrudur ve genellikle ailenin geleneksel düğün şenliklerine maddi gücü yetmediği durumlarda meydana gelmektedir. Bu durum uygulamanın mevcut hoşgörüsünü kısmen açıklamaktadır (Borbieva, 2012). Kırgızistan'ın 1991'den sonraki demokratik geçişi sırasında kadınların rolünün çerçevesinde ideolojik bir bölünme oluşmuştur. Lori Handrahan'a göre; "Dini değerlerin yeni etkisi, göçebe ve kabile geleneklerinin hatırlanması ile birleşerek toplumda baskın erkek rolünü desteklemiştir. Aynı zamanda batılı liberal etki, kadınların erkeklerle aynı haklara ve fırsatlara sahip olduğu Sovyet ideolojisinin bir devamı olarak algılanmıştır" (Handrahan, 2001).

Kız kaçırma ve çocuk evlilikleri Kırgız Cumhuriyeti'nin her yerinde ve tüm etnik gruplar arasında yaygın uygulamalardır. UNICEF'in 2005 yılında yaptığı bir araştırmaya göre Kırgızistan, eski Sovyetler Birliği ülkeleri arasında en yüksek çocuk yaşta evlilik oranına sahip ülkedir. 2010 yazında yaşanan etnik gruplar arası şiddet olaylarından sonra çocuk evlilik oranının gerçek sayıları artmıştır (İlibezova ve diğerleri, 2013). Toplumda damgalanma ve raporlamayı zorlaştıran diğer sosyal faktörler nedeniyle evlilik amacıyla kaçırılan kadınların sayısını doğru bir şekilde belirlemek zordur. Kadın Eylem Merkezi'nin 2016 yılında yayınlanan bir haberinde yer alan verilere göre (Moldokulova, 2016), Kırgızistan'da her yıl yaklaşık 12.000 genç kadın ve kız çocuğu zorla evlendirilmek üzere kaçırılmaktadır. Duke Üniversitesi'nin bir raporuna göre %16 ila %32 kadınlar Kırgızistan'da evlenmek amacıyla zorla kaçırılmaktadır. Ancak gerçekte bu oran, tüm evliliklerin üçte birinin gelin kaçırma yoluyla gerçekleştiği etnik Kırgızlar arasında çok daha yüksek orandadır. Kaçırılan gelinlerin yaşı genellikle aşk için ya da anlaşmayla evlenen kadınların yaşlarından çok daha küçüktür. Ankete göre bu tür gelinlerin yaş ortalaması 19 yaş olduğu görülmüştür.

Tarihsel olarak kız kaçırma, finansal veya sosyal kısıtlamaların başka bir şekilde evlenmelerini engellediği durumlarda birbirini seven çiftler tarafından kullanılmıştır (Thomas, 2009). Örneğin Kırgızların ünlü destanlarından biri olan Olcabay ile Kişimcan destanında bu tür kız kaçırma olayına değinilmektedir. Destanda Kişimcan ile Olcabey'in evliliğine Kişimcan'ın ağabeyi Kudake'nin karşı çıkması ardından iki gencin birlikte kaçmaya karar vermesi anlatılmaktadır. Bununla birlikte Aksatkin ile Kulmurza, Kız Cibek ve Ak Mör destanlarında da kahramanların evlenmelerine ebeveyn veya akrabaların karşı çıkması sebepli kaçmayı tercih ettikleri ifade edilmiştir (Akmataliyev ve Kırbaşev, 2003, s. 53-80).

Kırgızistan'ın 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmesinden bu yana ülkede zorla kız kaçırma oranları önemli ölçüde artmıştır. Örneğin 1999'da kadınların yüzde 33'ü, 2004'te ise yüzde 45'i kaçırılma sonucu zorla evlendirilmiştir (Ibraeva vb. 2012). Kırgızistan'da kız kaçırma sayısının artmasının nedenleri farklı akademik disiplinleri temsil eden bazı araştırmacılar tarafından zaten tartışılmıştır. Bu

durum için çeşitli sosyolojik açıklamalar sunulmuştur. Örneğin kız kaçırmanın Sovyet rejiminin zulmüne uğrayan Kırgızların kültürel kimliğinin olumlu bir göstergesi olduğu yönünde bir görüş vardır (Handrahan, 2001). Başka bir görüş ise gelin kaçırma uygulaması, aşk ve evliliğin farklı kuşaklar tarafından farklı yorumlanmasından kaynaklanan gerilimi hafifletmesidir (Borbieva, 2012). Bazıları ise kız kaçırmanın geçiş döneminde kadınların hareketlerini ve cinselliğini kontrol etme arayışlarında erkeklere yardımcı olduğu da söylenmektedir (Werner, 2009).

ÖZBEKİSTAN VE KIRGIZİSTAN’DA KIZ KAÇIRMADA YASAL UYARLAMALAR

Türk halklarının kültürel tarihinde kız kaçırma olayı sürekli bir evlenme geleneği olmadığı görülmüştür. Yıllar içerisinde farklı tarihi olayların ardından bu tür evlilik eylemleri farklı bir amaçla kullanılır hale gelerek, aile kurmada önemli bir evlenme yöntemi halini almıştır. Hatta oğlan daha önce tanımadığı kızı bir defa görmesiyle beğenerek (sadece dış görünüşünden hoşlanarak) zorla ve şiddet uygulayarak kaçırmaktadır. Kızı güç kullanarak rıza dışı kaçırması gün geçtikçe suç olayına dönüşmekte ve kadına yönelik şiddet olarak değerlendirilmektedir (Saydullayev, 2021).

Kadına yönelik şiddet dini, kültürel, toplumsal ve coğrafi sınırları aşan ve evrensel bir boyut kazanan sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Kadına yönelik yapılan şiddet toplumsal ayrımcılık ve insan haklarının ihlali olarak tanımlanmaktadır (Çalışkan ve Çevik, 2018, s. 219). Tüm dünyada kız kaçırma ve kadına şiddet olaylarına karşı sivil toplum merkezleri, dernekler ve devletler farklı çalışmalar yürütmektedir. Toplumsal bir sorun olarak algılanan kadına yönelik şiddet tüm toplum organları tarafından yaptırımlar aracılığıyla önlenmeye çalışılmaktadır. Şiddetin özellikle kadına yönelik şiddetin hiç bir açıklaması bulunmamaktadır. Kadına şiddet daha çok kültürel ve sosyal nedenlerden dolayı gerçekleştiği görülmektedir. Erkek ve kadın arasındaki eşitsizlik, iletişim eksikliği ve anlaşmazlıklar da kadına yönelik şiddetin nedenleri arasında yer almaktadır (Parmaksızoğlu, 2011, s. 12).

Kız, gelin kaçırma olayı da kadına yönelik yapılan fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet olarak görülmektedir. Kız kaçırma olayı araştırmacılar tarafından ‘gündelik terörizm’ olarak adlandırılan sistematik kadın düşmanı ataerkilliğin bir örneği şeklinde tanımlanmaktadır (Cooper-Cunningham, 2016). Ayrıca Sovyetler Birliği’nin çöküşünden sonra düşük kârlı çiftliklerin, yani genç gelinler ve çocuklar gibi ek işgücü sayısında artışa ihtiyaç duyulması ve ekonomik faktörler nedeniyle kız kaçırma ile evlenme olayları artış göstermiştir (Ibraeva vb, 2011). Kız kaçırma olaylarını önlemek amaçlı Kırgızistan ve Özbekistan’da birçok yasal uyarlamalar getirilmiştir.

Kırgız Cumhuriyeti Ceza Kanunu’na göre, ‘bir kadını kendi isteği dışında evlenmek üzere kaçırmak’ bir tür özgürlükten yoksun bırakma (İsajanov, 2022) olarak kabul edilmekte ve beş yıldan yedi yıla kadar hapis cezasına tabi tutulmaktadır. Yetişkin olmayan kızları kaçırmanın cezası ise yedi yıldan on yıla kadar hapis cezasıdır (Criminal Code of the Kyrgyz Republic, 1997). Uluslararası açıdan kız kaçırma, aile içi şiddet ve insan ticaretiyle bağlantılıdır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 16. Maddesine, Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi’nin 1. Maddesine ve Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme’nin 16. Maddesine aykırıdır. Ancak deneyimler, gelini kaçıranları daha sert bir şekilde cezalandırmak için yasal kuralların sıkılaştırılmasının yetersiz olduğunu göstermektedir. Mevcut iç yasalara ve uluslararası yükümlülüklerle rağmen Kırgızistan’da gelin kaçırma uygulaması oldukça yaygındır. 2020’de doksan iki ala kachuu vakası rapor edilmiş ve bunlardan yetmiş beşinin soruşturmaları soruşturma olmadan kapatılmış, yalnızca sekiz vaka mahkemeye ulaştırılmıştır (Amber, 2022). Polis memurları ve diğer kolluk görevlileri, kaçıranlarla aynı

kültürel fikirleri paylaştığından dolayı kaçırılan kadınlar ve aileleri güçsüz kalmaktadır.

Dini düğün ve çok eşlilik gibi evlilikler 1921 yılında yasaklanmış olup, genç kızlar için evlilik yaşı 9 yerine 16 yaş olarak belirlenmiştir (Karrieva, 1989, s. 35). Kırgız Cumhuriyeti'nde çocuk evlilikleri (on sekiz yaşın altındaki kişilerle resmi veya gayri resmi evlilik) ciddi bir insan ve çocuk hakları ihlalidir (UNFPA, 2012). Bu norm, yalnızca ülke tarafından imzalanan uluslararası anlaşmalarda değil, aynı zamanda Kırgız Cumhuriyeti Anayasası da dahil olmak üzere ulusal mevzuatın kendisinde de yer almaktadır. Bu alandaki son gelişmelere dikkat çekmek önemlidir. 2013 yılında kız kaçırmak suç haline gelmiş ve karşılığında on yıla kadar hapis cezası getirilmiştir. 2016 yılında medeni birlikteliğe alternatif olarak yapılan evlilikler yasaklanmış ve 2017'nin başlarında aile içi şiddet mağdurlarının korunmasını iyileştirmeye yönelik bir yasa çıkarılmıştır.

Özbekistan'da kız kaçırmaya olayları genel olarak sık görülmemektedir. Anlaşmalı yapılan kaçış durumlarında aileler arasında anlaşma yapılmakta ve mahkemeye kadar taşınmamaktadır. Dolayısıyla özellikle Kırgızistan'daki gibi kız kaçırma ile ilgili kanunlar bulunmamaktadır. Yalnız insan hakları ihlali ve kadına yönelik şiddet konuları ile ilgili birçok kanun bulunmaktadır. Özbekistan, her türlü kadına yönelik şiddet eylemlerine karşı ve önlemek amaçlı bir çok uluslararası anlaşmalara imza atmıştır. Bu anlaşmaların içinde önemli olarak görülenleri Kadın Haklarıyla İlişkin Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesidir (Kun.uz, 2020). Özbekistan'ın Dışişleri Bakanlığı, Kadın Komitesi ve Ulusal İnsan Hakları Merkezi 1991-2019 yıllarında Kadın Haklarıyla İlişkin Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi Pekin Eylem Programıyla birlikte Binyıl Kalkınma Hedefleri uygulaması kapsamında uluslararası görevler ve kadın haklarının korunması konusunda işbirliği yapmıştır (Qosimova, 2020).

Kadına yönelik şiddeti önlemek amaçlı alınan bir diğer kanun 2 Eylül 2019 yılında 'Kadınların Taciz ve Şiddetten Korunmasına Dair' ve 'Kadın Erkek Eşit Hak ve Hukukların Garanti Edilmesine İlişkin Kanunlar' kabul edilmiştir (LexUz, 2019). Özbekistan Cumhuriyeti tarafından kabul edilen kanuna göre dört farklı şiddet türü belirtilmektedir. Araştırma kapsamında ortaya çıkartılan şiddet raporlarına göre kanun kapsamında yeni 'Koruma Kararı' kabul edilmiştir (İsajanov, 2022). Koruma Kararı 4 Ocak 2020 senesinde Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilen 'Kadınların Taciz ve Şiddetten Korunmasına Dair Kanun'una dayanmaktadır (Qosimova ve Alimova, 2022, s. 59). Özbekistan'da en son 6 Nisan 2023 yılında kabul edilmiştir. Bu kanun Çocukların ve Kadınların şiddetten korunmasıyla ilişkilidir. Kanun kapsamında Özbekistan'da çocuk ve kadınların aile içi şiddet ve taciz vakalarından daha iyi korunmasını amaçlamaktadır (Yusupova, 2023, s. 67). Akademisyenler ve aktivistler defalarca şiddet içeren kız kaçırmanın temel insan haklarının, ülkelerin medeni hukukunun ve İslam hukukunun ağır bir ihlali olarak tanınmasını savunmaktadır. Mevcut araştırmalar, Sovyet döneminden önce kız kaçırmanın çok nadir uygulandığını, dolayısıyla bu uygulamanın bir 'gelenek' olarak kabul edilemeyeceğini, yalnızca geleneksel Kırgız ve Özbek hukukunun örf-adetlerinin ihlali olarak değerlendirilebileceğini göstermiştir (Kleinbach & Salimdzhanova, 2007).

KIZ KAÇIRMA OLAYLARININ MEDYADA YANSITILIŞI

Araştırmanın Yöntemi

Söylem analizi metin ve konuşma metinlerinden oluşan, anlam yükletilen ürünler ve olaylar ile ilgilenen hem sosyal hem de kültürel çalışmalarda yaygın olarak

kullanılan bir araştırma yöntemidir. Söylem hayatın sosyal, kültürel, ekonomi ve siyasi alanları ile ilişki içindedir (Sözen 1999). Çeşitli yaklaşımlar ve düşüncelere dayandırılan söylem farklı yorumlamalar gerektiren bir kavramdır. Toplum bilim araştırmacılarına göre söylem, yazma ve konuşma eylemleri veya sadece konuşma eylemleri olarak değerlendirilirken, Foucault'a göre söylem hem tarihi hem de gelişmekte olan bir dil uygulamalarıdır. Ayrıca söylemin bireylere göre farklılık gösterdiğini de öne sürmektedir (Potter ve Wetherell, 1987). Habermas ise dil eylemlerini eleştirel teori ile bağdaştırmaktadır. Ona göre dil kendi yapısı dışında ayrı bir anlam ve ruh taşımaktadır. Söylemin anlamı, konuşmaların içindeki içerikten oluşmaktadır (Cohen, Manion ve Morrison, 2005). Gee söylemin bir siyasal içerikten oluştuğunu öne sürmektedir. Çünkü dil sosyal dünya ve içinde oluşan ideolojilerden oluşmaktadır. Dolayısıyla söylemler ve siyasal içerikler birbirinden ayrı görülememektedir (Çelik ve Ekşi, 2008, s. 98).

Metodolojik ve kavramsal yapıdan oluşan söylem analizi, konuşma ve dil üzerine fikir yürütme ve söylemleri dataleştirme olarak tanımlanabilmektedir. Söylem analizi yöntemi geleneksel metodolojiler için alternatif olmaktan ziyade, bu araştırma yöntemleri içindeki düşünce ve bakış açıları için de bir alternatif sunmaktadır. Sosyoloji, psikoloji, antropoloji, felsefe, iletişim, medya, dilbilim ve edebiyat gibi farklı disiplinlerden beslenerek gelişen söylem analizi bir nitel araştırma tekniğidir (Tonkiss, 2006). Basit olarak söylem analizi bir dilin incelemesidir. Ayrıca Van Dijk'ın da öne sürdüğü gibi söylem analizi sadece dilin yapısını analiz etmekle kalmamakta belki analiz vurgusunu bireylerin sosyal ve kültürel ortamda dil aracılığıyla kurduğu iletişimcilerin oluşturduğu toplumsal olaylara da yönlendirmektedir (Barker ve Galasinski, 2001). Sözlü, sözsüz ve yazılı içerikteki metinler söylem analizinin nesnelere oluşturmaktadır. Söylem analizinin temel amacı incelediği metni yorumlama ve anlamlandırmaktır (Sözen, 1999). Söylem analizi sürecinde araştırma sorusuna kesin yanıt vermek yerine metinde belirtilen bilgi, duygu ve düşünceleri olaylar ile ilişkilendirerek tarihi ve sosyal açıdan değerlendirmektedir. Toplumsal açıdan bir sorunun siyasal ve ideolojik anlamda analizi yapılması amaçlanmışsa, eleştirel söylem analizinin kullanılması uygun görülmektedir. Söylem analizi siyasal, sosyolojik, stratejik ve kültürel anlamda geniş bir uygulama alanını kapsamaktadır (Baş ve Akturan, 2008).

Bu bağlamda çalışmada Özbekistan ve Kırgızistan Cumhuriyetlerinde kız kaçırma olaylarının internet haber sitelerinde nasıl yansıtıldığı araştırılmak üzere söylem analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada analizi yapılmak üzere sekiz tane kız kaçırma haberleri bir çok haber sitesinde yayınlanması kapsamında rastgele örneklem yöntemi ile seçilmiştir. Araştırma Özbekistan ve Kırgızistan internet haber siteleri ve kız kaçırma haberleri ile sınırlandırılmıştır.

Medyada Özbekistan'da Kız Kaçırma

Özbekistan'da evlenmek amaçlı zorla kız kaçırma olayları medyada fazla yansıtılmasa da yine de toplumda ses getiren bazı kız kaçırma eylemlerinin haber konusu olduğu görülmektedir. 2005 senesinde Karakalpakistan'da kız kaçırma üzerine yapılan araştırmalara bakıldığında çok sayıda kızların zorla kaçırıldığı görülmüştür.

1. Haber: 'Karakalpakistan'da Kız Kaçırımları Aşk Sebepi Değildir'

Araştırmanın ilk haberi 21 Şubat 2005 senesinde 'Institute for War and Peace Reporting' (IWPR) internet haber sitesinde yayınlanmış olup, haberde Özbekistan içindeki Özerk devlet olan Karakalpakistan'daki kız kaçırma olayları yansıtılmaktadır. Haber röportaj şeklinde olup, röportaj zorla kaçırılarak evlendirilen kadınlar ile yapılmıştır. İlk röportaj yapılan kadın Gülzabira'dır.

Gülzabira kaçırılma olayını şöyle anlatmaktadır: “Ben adamı hiç tanıımıyordum. Sadece bir arkadaşımın bu adamın pazarda çalıştığını duymuştum. Bir gün arkadaşlarla partiye gittik ve beni parti çıkışı arkadaşlarıyla beni zorla arabaya doğru sürüklediler ve Amanbay’ın (damat adayı) evine götürdüler. İlk başta ne yaptıklarına dair bir fikrim yoktu ama sonra beni kaçırdıklarını anladım. Ama evliliğimiz uzun sürmedi ve bir boşandık”. Karakalpak geleneklerine göre kaçırılan kızların namusu çığnenmiştir. Artık kaçırılan kız ailesi tarafından kabul edilmemektedir. Ayrıca toplum tarafından da kızın geri gelmesi kabul görmemektedir. Bu durumları kız kaçırılan erkek çok iyi bilmekte ve kızın onunla evlenmekten başka çaresi olmadığını bilmektedir. Gülzabir’anın da ifadesine göre, tanımadığı biri tarafından kaçırılmıştır. Tanımadığı biri tarafından kaçırılmak aynı zamanda insan kaçakçılığı sayılmaktadır. Ama Gülzabir mağdur durumdayken sosyolojik durum onu suçlu durumuna düşmektedir. Bu suç da kadının namusunun artık çığnendiği düşüncesidir. Burada namus kadınların cinselliği olarak ifade edilmektedir. Ayrıca aile de kızını geri almak istememektedir. Çünkü bu durum onlar için utanç verecek bir olaydır. Eğer kız geri getirirlerse elalemin ağzına sakız olacaktırlar. Bu tür olayları yaşamamak için tek çare kız şiddet ve zor uygulayarak kaçırdığı kişiyle evlendirmektir. Burada en önemli vurgulanması gereken nokta da toplumun kız kaçırma olaylarını normal olarak kabul etmesidir. Ayrıca kızın kendisini kaçırdığı kişiyle evlenmek istememesi de anormal olarak görülmesidir. Fakat zorla güzellik olmadığı gibi zorla yapılan evlilik de uzun sürmemektedir.

İkinci bir röportaj yapılan kadın Mirgul. Mirgul kolejde birlikte okuduğu erkek tarafından kaçırılmıştır. Yalnız Mirgul onunla evlenmek istememiştir. Ailesine döndükten sonra kendisini kaçırmış olan erkeğe dava açmıştır. Ancak Mirgul’un ailesi Mirgul’u zorla onu kaçırılan erkek ile evlenmeye zorlamıştır. Mirgul zorla yapılan evliliği ancak iki ay dayanabilmiştir. Zorla yapılan evlilikten kurtulmak için sirke içerek intihar etmeye kalkışır. Hayata tutunarak nefret ettiği evlilikten kurtulmuş olsa da Mirgul’un ailesi daha 20 yaşını bile doldurmadan engelli kalan kızını kabul etmek istememişlerdir. Mirgul şu anda ağabeysinın evinde yaşamaktadır. Bu röportaja bakıldığında Mirgul aile tarafından desteklenmemekte belki tam tersine kızlarını kaçırılan erkek ile evlenmesi için zorlanmaktadır. Bu durum ise Mirgul’un intihar etmesine sebep olmuştur. Burada da söz konusu Karakalpakistan’da aileler kız çocuklarına destek olmamalarıdır. Kızları utanç veya yüzlerini kara çıkartan bireyler olarak algılamalarıdır. Erkeklerin kızları kaçırmasına güç ve destek veren durumlardan biri de kaçırılan kızların aileleri tarafından geri kabul edilmemesidir. Bu tür sebepler de aynı zamanda toplumda kızların kaçırılarak evlendirme olaylarını daha da yaygın hale getirmektedir.

Üçüncü bir kız kaçırma olayı da Cumagul hakkındadır. Cumagul: “Erkek arkadaşım Aydar ile altı aydır görüşüyorduk. Annem ve babam onun bir an önce benimle evlenmesi konusunda ısrar etti daha doğrusu beni kaçırması konusunda. Kısa süre sonra Aydar beni kaçırdı. Yalnız Aydarın annesi benim paralı üniversitede okuduğumu öğrenince, onların bani okutacak paralarının olmadığını söyleyerek Aydara beni geri götürmesini söyledi. Ben evime geri geldim. Daha sonra aynı gün Aydar’ın eve başka bir kız kaçırarak getirdiğini öğrendim. Kaçırdığı kız üniversite mezunuymuş”. Bu röportaja göre kızın kaçırılmasının ana nedeni ekonomik durum. Kız ücretli öğrencidir. Ailesi kızının bir an önce evlenmesini ve üniversite ödemelerinin damat tarafının ödemesini arzu etmektedir. Bu sebeple de Cumagul’un sevgilisi olan Aydar’a kızlarıyla bir an önce evlenmesini ya da kaçırmasını istemektedir. Yalnız Aydar’ın ailesi Cumagul’un bu durumunu öğrenince oğlunun evlenmesine karşı çıkmaktadır. Ana sebep yine ekonomidir. Yalnız işin çok garip tarafı Aydar’ın Cumagul’e olan sevgisinin hızlıca yok olması

ve aynı Cumagül'den ayrıldığı gün başka bir kızı daha kaçırmıştır. Aileler kız çocuklarını kendilerine bir ekonomik yük olarak görmektedir. Çoğu durumlarda ücretli üniversitelerde okutmamaktadır. Ücretli olarak okuduklarında da hızlıca evlendirmek istenmektedir. Bu şekilde ekonomik yükten kurtulmayı hedeflemektedir.

2. Haber: ‘Özbekistan’da Gelin Kaçırma Vakaları Arttı’

İkinci araştırma haberi, 28 Mayıs 2015 senesinde ‘Ozodlik’ internet haber sitesinde yayınlanmış olup, haberde 2014 senesinde 12 genç kızın zorla kaçırıldığı ve bu sayının 2015 senesinde 16’ya çıktığını ifade etmektedir. Bu genel olarak mahkemeye haber verilen vakaların sayısıdır. Çoğu durumda kız kaçırma eylemleri mahkeme veya medyaya yansıtılmamaktadır. İkinci haber de röportaj içermektedir. Omondurdu: “Geçen yıl komşu köyde bir vaka yaşandı. Kız adamı sevmiyordu ve adam onu zorla kaçırdı. Ailesi polise haber verdi. Büyük bir skandal yaşandı. Adam büyük bir para cezası ödedi ve yine de o kızla evlendi. Çünkü öyle bir geleneğimiz var ki, bir kız kaçırılırsa namusu zedelenir. Artık kimse onunla evlenmez. Zavallı kız kendisini kaçıran kişiyle evlenmek zorunda kalır. Ayrıca bu duruma insanlar ‘köpeğin dokunduğu yemek’ deyimini kullanır”. Omondurdu’nun söylediklerine bakılırsa kız kaçırma olayların bazı durumlarında kızın ailesi şikayetçi olmaktadır. Buna rağmen sosyal baskı ve elalem ne der düşüncesiyle kızlarının kaçırıldığı erkekle evlendirmektedir. Bu olayda erkek düğün ve başlık parasından kaçmak niyetiyle kızı kaçırmışsa da para cezası ödemek zorunda kalmıştır.

Ayrıca Omondurdu kendisinin de eşini kaçırdığını dile getirmiştir: “Ben de kız arkadaşımı onun rızasıyla kaçırmıştım. Çünkü ailesi evliliğimize karşıydı. Ama evlendikten sonra 4 milyon soum ödedim. Artık günümüzde başlık bedeli 18 milyon soum (1800 dolar). Adam kaçırılıp evlendikten sonra bile başlık parası ödemek zorunda kalıyor. Bu nedenle düğünden üç ay sonra erkekler Rusya’ya çalışmaya gidiyorlar”. Omondurdu’nun da başlık parasından dolayı kız ile anlaşarak, onun rızasıyla kızı kaçırdığını ifade etmiştir. Orta Asya halklarında hala başlık parası geleneği devam etmektedir. Buradan da görüldüğü gibi kız kaçırmanın ana sebeplerinden biri yine ekonomik yetersizlik olmaktadır. Aral denizinin kuruması bu bölgede yaşayan halkların çoğunu ekonomik açıdan sıkıntıya düşürmüştür. Bu da ailelerin şaşalı düğün masraflarını ve başlık parasını karşılayamayacak duruma getirmiştir. Bu nedenle de toplumda anlaşmalı kaçma yaygınlaşmıştır. Bunun yanı sıra zorla kız kaçırma olayları da sıklıkla gerçekleşmektedir.

3. Haber: ‘Özbekistan’da İki Adam Bir Kızı Kaçırmaya Çalıştı, Kız Arabadan Atlayıp Öldü’

Araştırmanın bir diğer kız kaçırma haberi 24 Aralık 2020 yılında ‘Currenttime.Uz’ internet haber sitesinde yayınlanmıştır. Haber kaynağı olan bölge polis merkezinin basın servisi Namangan ilinin Naryn ilçesinde 16 yaşındaki bir kızın kaçırılma sırasında hareket halindeki bir arabadan atladığını bildirmiştir. Olay 20 Aralık’ta meydana gelmiştir. Yaşları 18 ve 23 olan iki genç kızı bir arabaya bindirip kaçırmaya çalıştığı esnada kız arabadan atlayarak aldığı yaralardan dolayı hayatını kaybetmiştir. Kızın iki arkadaşıyla birlikte kirada kalarak üniversiteye hazırlanmakta olduğu ifade edilmiştir. Suç işleyenler Ceza Kanunu’nun 117. maddesinin 2. kısmı ‘Tehlikeye terk etme’ ve 137. maddesinin ‘Kaçırma’ 3. kısmının ‘b’ bendi uyarınca ceza davası açılmıştır. Habere bakıldığında kız kaçırma olayı bir kızın hayatını kaybetmesiyle sonuçlanmıştır. Daha evlilik yaşına bile gelmeyen bir kızın tüm hayalleri ile birlikte hayatı da çalınmıştır. Haberde suç işleyenlerin de yaşlarının büyük olmadığı görülmektedir. Ayrıca kız kaçırma haberinde kızın kaçıran erkek ile tanışıp tanışmadığı veya sevgili olup olmadığı gibi

bilgiler verilmemiştir. Haber bir cinayet haberidir. Ayrıca kaçırıldıktan sonra namusunun zedelendiğine, anne ve babasının toplum içinde rezil edileceğine dair dedikodular gibi durumlar ve utanç nedeniyle kızın kendini kurtarmak için arabadan ölüme atladığı da görülmektedir.

4. Haber: ‘Margilan’da Bir Kızın Kaçırılma Girişimi Sokak Güvenlik Kamerası Tarafından Kaydedildi’

Araştırmanın dördüncü kız kaçırma haberi 13 Eylül 2023 yılında ‘Darakchi.Uz’ internet haber sitesinden alınmıştır. Haberde sosyal medyada yaygınlaşan bir kız kaçırma eyleminin yansıtıldığı ifade edilmiştir. Güvenlik kamerasından alınan videoya göre, bir adamı bir kızı zorla arabaya doğru sürüklediği görülmektedir. Videodan, kızı arabaya iten adamın, arabanın sürücüsüyle önceden anlaştığı anlaşılmaktadır. Şans eseri kız adamın elinden kaçmayı başarmıştır. Bu kız kaçırma olayının Özbekistan’ın Fergana ilindeki Margilan bölgesinde gerçekleştiği açıklanmıştır. Haberde Fergana bölgesi İçişleri Bakanlığı bilgi servisi başkanı Usmonjon Sharipov olayla ilgili: “Şüphelilerin kimlikleri belirlendi, Margilan polis merkezine getirilmiştir. Durum Fergana bölgesi polis teşkilatının kontrolü altındadır” şeklinde açıklama yapmıştır. Ayrıca bölge polis merkezi durumla ilgili daha sonra ek bilginin sağlanacağını bildirmiştir. Habere bakıldığında kız kaçırma olayı bir güvenlik kamerası aracılığı ile tespit edilmektedir. Gündüz vakitlerinde geniş bir caddede kız kaçırma olayının gerçekleşmesi genç kızların günün her hangi saatinde güvende olmadıklarını göstermektedir. Kızın şans eseri bu olaydan kaçabilmesi okuyucuları sevindirmiş olsa da kızın hala bir tehlike altında olduğu düşünülebilir. Ayrıca kız kaçırma vakalarının haberlerinin günümüzde sosyal medyada yaygınlaşması ile toplumdaki tepki gelmekle birlikte insanlarda bir farkındalık da oluşturmaktadır. Bu tür farkındalıklardan dolayı kız kaçırma olayları devlet yetkilileri ve kurumları tarafından kontrol altına alınmakta ve hızlıca gereken işlemlerin uygulandığı da görülmektedir.

Söylem analizi ile değerlendirilmek üzere seçilen bu dört habere bakıldığında kız kaçırma olaylarının bir çok nedenden dolayı gerçekleştiği ortaya konulmuştur. Toplumdaki ekonomik durum, aile ve toplum tarafından evlenmeye zorlanması ve erkeklerin kendini cesur olarak göstermesi ana sebepler olarak görülmektedir. Yalnız tüm bu haberlerde kızların zorla kaçırıldığı gözlemlenmiştir. Bu da aynı zamanda kızların bu toplumlardaki rolü ve yerini de yansıtmaktadır. Kaçırılmış kızlar evlendikleri ile mutlu bir yaşam sürdürmemiştir. Hatta kız kaçırma vakaları mutsuzluk, boşanma, intihar ve sonucunda engelli kalmak ve ölüm gibi durumlarla son bulmaktadır. Kız kaçırma eylemlerinde her ne kadar erkek suçlu olsa da kız suçlu bulunmakta ve bu suçun bedelini hayatı pahasına ödemektedir.

Medyada Kırgızistan’da kız kaçırma

Kırgızistan günümüzde en fazla kız kaçırma olaylarının görüldüğü Türk Cumhuriyetlerinden biri olarak görülmektedir. Kırgızistan’da kaçırılan kızlar daha evlenme yaşına gelmeyen genç kızların kaçırıldığı dikkat çekmektedir. İstatistik bilgilere göre her sene Kırgızistan’da %70 kızlar zorla kaçırılarak evlendirilmektedir (24.Kg, 2023). Ama bu vakaların sadece 10-15 tanesi medya konusu olabilmektedir. Çünkü kaçırılan kızlar ve aileleri toplum tarafından yargılanmak ve rezil bir duruma düşmek istememektedir.

5. Haber: ‘Cayıl Bölgesinde Üç Adam 17 Yaşındaki Bir Kızı Kaçırıldı. Gözaltına Alındılar’

Çalışmanın beşinci haberi 12 Nisan 2021 yılında 24.Kg internet haber sitesinde yayınlanmıştır. Haberde, Cayıl ilçesine bağlı Kara-Dobo köyünde üç erkek, küçük bir kızı kaçırdıkları şüphesiyle gözaltına alındığı ifade edilmiştir. Bu, Çuy

bölgesinin Merkezi İçişleri Müdürlüğü tarafından bildirilmiştir. Yerel bir sakinin 11 Nisan’da Cayıl bölgesi polis departmanının görev istasyonuyla temasa geçtiği açıklanmıştır. Reşit olmayan kızını evlenmek için kaçıran kimliği belirsiz kişiler hakkında işlem yapılmasını istemiştir. Bu olay, Kırgız Cumhuriyeti Ceza Kanunu’nun “Evlilik amacıyla bir kişinin kaçırılması” maddesi kapsamında tutuklanmıştır. Polis ekiplerinin açıklamalarına göre, bu suçu işlediği şüphesiyle 21 yaşındaki S.A., 23 yaşındaki Sh.B. ve 21 yaşındaki S.M.’yi gözaltına alarak geçici olarak gözaltı merkezine yerleştirilmiştir. Haber içeriğine bakıldığında daha 17 yaşında olan genç kız üç yetişkin erkek tarafından evlilik amaçlı zorla kaçırılmaktadır. Ayrıca kızı kaçırmaya tanık olan bir köy sakini bu hakkında polise haber vermektedir. Kızın şansına kızı kaçıran üç erkek tutuklanarak göz altına alınmıştır. Yukarıda da bilgisi verildiği gibi kaçırılmış olan genç kız daha evlilik yaşına gelmemiş olup, bunun yanı sıra kızın haberi olmadan zorla kaçırılmaktadır. Ayrıca olayın gerçekleştiği yer köy olarak belirtmişse de Kırgızistan’ın başkenti olan Bişkek şehrinin çevreleri olduğu görülmektedir. Kız kaçırmaya olayları Kırgızistan’ın sadece kırsal bölgelerinde değil kentsel bölgelerinde de sık sık gerçekleşmektedir.

6. Haber: “Bir Buçuk Ay Sonra Dayaklar Başladı.” “Gelin Kaçırmanın” Kırgız Versiyonu Olan Ala Kachuu Kurbanı Olan Kızların Hikayeleri

Çalışmanın altıncı haberi 22 Nisan 2021 senesinde Mediazona.Ca internet haber sitesinde yayınlanmıştır. Haberde, 2021 senesinin Nisan ayı başlarında 26 yaşındaki Aizada Kanatbekova’nın evlenmek amaçlı zorla kaçırdığı erkek tarafında boğularak öldürülmesi olayı sonucunda Kırgızistan’da eylemler ve protestolar gerçekleştiği hakkındaki bilgiler yer almaktadır. Toplumda ses getiren bu olay kapsamında ‘Mediazona’ internet haber muhabirleri kaçırılarak evlenen kadınlarla röportaj yapmışlardır.

İlk röportaj katılımcısı Saltanat, Kırgızistan’ın Talas bölgesindedir. Saltanat: *“Beni ilk kez Talas şehrinde bir yemek kafesinde gördü. Bu kafe benim orada çalışabilmem için ailem tarafından açılmıştı. Kendisi çiftçiydi ve 24 yaşındaydı. Sigara alma bahanesiyle benimle tanışmak istedi. Rusça konuşmasını istedim, utandı, benimle konuşamadı ve gitti. Ertesi gün amcasının yanına gitmiş ve amcasının karısının fotoğraflarında beni görmüş. O benim arkadaşım. Arkadaş olduğumuzu söylemiş. Beni bahçeye iyi baktığımı ve inekleri sağmayı bildiğimi söyleyerek çok övmüş. Beni beğenmiş. Beni kaçırmaya karar vermiş ve arkadaşım da onlara yardım etmiş. Bütün bunlar beni kafede gördükten birkaç gün sonra gerçekleşti. Arkadaşım beni dışarıda beklediğini ve görüşmek istediği söyleyerek dışarı çağırdı. Aklıma kötü bir şey gelmedi ve ben dışarı çıktım. Evden dışarı çıktığımda beni yolun yakınında yakalayıp bir arabaya bindirdiler. Arabada yedi adam vardı. Aynı anda korku, savunmasızlık, nefret gibi duygular içerisindeydim. Arkadaşıma beni çağırdığı için ona küfrettim. Hem arabada hem de çocuğun evinde uzun süre direndim. Onunla yaşamayacağımı, çalışmak istediğimi söyledim. Henüz çok gençtim. 18 yaşındaydım”.* Burada ilk defa bir kızı gördükten sonra yine tek taraflı beğeni ve tek taraflı rıza sonucunda kızın kaçırıldığı görülmektedir. Ayrıca bu eyleme kızın en yakın arkadaşı yardımcı olmaktadır. Kız kaçırmaya olayları sadece erkekler tarafından değil belki toplumdaki kadınlar tarafından da desteklenmektedir. Hatta kendilerinin de kaçırılarak evlendiklerini örnek göstererek mutlu bir yuva kurduklarını da savunulmaktadır. Her bireyin kendine özgü bir hayat yolu olduğu unutulmaktadır. Kaçırılarak evlenen kadınlar, kendilerinin mutlu aileye sahip olduklarını savunarak diğer kızları da bu kaderi yaşamaları için ikna ve teşvik etmektedir.

Saltanat: “Ama bir yandan da adama üzüldüm. O kadar yalvarıyordu ki, eğer gidersem intihar edeceğini söyledi. Ailesi de gerçekten kalmamı istedi, yalvardı. Hatta bir büyükanne evin eşiğine uzandı. Yaşlı bir kadının üzerinden geçerseniz hayatınız boyunca mutsuz olacağınıza dair bir inanış vardır. Ben de ayrılamadım. Ama aynı zamanda annemin gelip beni eve götürmesini son ana kadar bekledim. Erkeğin akrabaları beni anne ve babama mektup yazmaya zorladı: “Anne, kendi rızamla geldim.” Ondan önce annemle, eğer isteğim dışında kaçırılsam böyle bir mektubun sonuna nokta koymayacağım konusunda bir anlaşma yapmıştık. Ama annem mektubumu aldığı anda bunu fark etmedi. Sonraki gün yengelerim geldi o anda annemin beni orada bırakmaya karar verdiğini fark ettim. Elbette anneme çok kırılmıştım ama bunun kader olduğunu düşündüm. Daha sonra yaşlı komşumuzun, bunların Kırgız gelenekleri olduğunu söyleyerek annemi beni çocukla evlenmem konusunda ikna ettiğini öğrendim. Çünkü kendisi düşük gelirli biriydi. Ama bizim ailenin maddi olarak sıkıntısı yoktu. Komşu, annemi, biz yeni evlilerin hayatlarımızı kendi başımıza halledeceğimize ve başarıya ulaşacağımıza ikna etmiş. *Düğün yapıldı.*” Röportajın devamında görüldüğü gibi erkeğin ve ailesinin Saltana’ı ikna etmek için ellerinden gelen gayreti gösterdikleri gözlemlenmektedir. Bir diğer husus da batıl inançlardır. Yaşlı bir kadının kapının önüne uzanması ve onun üzerinden geçildiğinde ise kızın hayatının sonuna kadar mutsuz olacağı ve kimseyle evlenemeyeceği inanışıdır. Bu tür uydurma inançlar bir psikolojik baskıdır. O anda Saltana’nın hissettiği duygu karmaşasında hem psikolojik hem de ailesinin toplum tarafından yargılanacağı gibi tehditler ile kıza yapılan bir baskı yöntemi olarak görülmektedir. Erkeğin ve ailesinin suçlu konumundayken mağdur rolü yaparak kıza duygusal yönden etki etmektir. Bu tür baskılara kızların ikna edilmesinin nedenlerinden biri de toplumda kızların aile ve çevreden bu tür batıl inançlar ile yetiştirilmesi olarak da yorumlanabilmektedir. Ayrıca yaşlı komşunun kızın annesini bu tür söylemlerle ikna etmesi de bunun bir göstergesidir.

Saltanat: “Ancak eşim beni bir buçuk ay sonra dövmeğe başladı. Ben bu şiddete dört buçuk sene katlandım. Bu süre zarfında her gün tarlada eşek gibi çalışırdık. Yedi kere düşük yaptım Hepsi vitamin eksikliği ve vücudun tükenmesi sonucunda oldu. Ama tüm bunlara katlandım. Kendimi cehennemde yaşıyormuşum gibi hissediyordum. Kız kardeşlerine benim kıyafetlerimi giymemelerini söylediğim ya da annesinden eşyalarını karıştırmamasını ve annemin ihtiyaçlarım için bana verdiği parayı almamasını istediğim için beni döverdi. Tam bir vahşiye dönüşmüştü. Bu yüzden sonunda ondan boşandım. Ama ben evliliğimi kurtarmak için çalıştım ve annemle babamı boşanmayla utandırmamak için onun dayaklarına katlandım. Ailesi için ben bir hizmetçiydim ve ev tamamen bana aitti. Aynı zamanda bahçe ve hayvancılıkla da ilgilenmem gerekiyordu. Ama hayat beni değiştirdi ve ben onu terk ettim”. Röportajın bu bölümünden zorla yapılan evlilikte mutluluğun uzun sürmediği anlaşılmaktadır. Aile içi şiddet, psikolojik ve ekonomik baskı sonucunda Saltana’nın yedi kere düşük yapması toplumdaki kız kaçırma ile yapılan evliliklerin en kötü örneği olarak gösterilebilir. Buna rağmen Saltanat toplum baskısı ve ailesinin yüzünü kara çıkarmamak adına dört buçuk sene katlanmış ve sonunda boşanmıştır. Görüldüğü gibi Saltanat daha 22 yaşında travmalar yaşayarak birçok şiddet olaylarına maruz kalmıştır.

Haberde hikayesi anlatılan ikinci kadın Gulya Almambetova Kırgızistan’ın Narın bölgesindedir. Gulya hikâyede kendi ailesinde kaçırılan kızların yaşadıkları olaylar hakkında bahsetmektedir. Gulya: “Ailemizde kaçırılma eylemi annemin ve iki ablamın başına gelmiştir. Kaçırılarak yapılan evlilikte sadece annem mutluydu. Babam savaş sonrası dönemde annemi kaçırmıştır 1951’de. Onu tanıyordu ama başka bir genç adamla evlenecekti. Ama babam onu kaçırmaya ve onunla evlenmeye karar vermiştir. Tabii ki annem bunu kabul etmiş ve babamla evlenmiştir.

Birlikte 11 çocuk büyüttüler. Annem mutluluğunu çocuklarda buldu. Ablam Naryn’da okuldan mezun olduktan sonra kaçırıldı. Bu 1976 yıllar civarındaydı. Ablamı kaçıran çocuk bir hâkimin oğluydu. Ancak uzun süre birlikte yaşamadılar. Kocasını dövüyormuş. Bize bundan uzun süre bahsetmedi. Ancak bir litrelik kavanozu onun üzerinde kırıldığında elinde izler kalmış ve biz aile içi şiddet gördüğünü bu şekilde öğrendik. Babamız bizi, kızlarını çok severdi. Bu yüzden onu hemen eve geri getirdi. İkinci kız kardeşim ise enstitüde okurken kaçırıldı, 20 yaşlarındaydı, kendisini kaçıran erkeği tanıyordu. Erkek bir polis memuruydu. Yalnız evlilikleri yürümedi. Kız kardeşim hamileyken onu terk etti. Karşılıklı sevgi olmadan yaşayamayacağını söyledi”. Bu röportajda görüldüğü gibi bir ailede kuşaktan kuşağa tüm kızlar annesiyle aynı kaderi paylaşmaktadır. Tek bir kaçırılma ile yapılan evlilik mutlu bir son bulurken, diğer zorla yapılan evlilikler uzun sürmemektedir. Burada dikkati çeken şey ise kız kaçıran tarafların devletin bu tür olaylarına çare bulan veya önleyen makamlarının çalışan bireyleri olduğudur. Toplumdaki düzensizliği düzene getirmek için görevlendirilen kişilerin kendileri ön sırada bu tür eylemleri gerçekleştirmektedir. Haberden de görüldüğü gibi kız kaçırma olaylarının gerçekleştiği dönemlerde Kırgızistan’ın Anayasasında ‘Kız kaçırma’ olayları ile ilgili yasa veya kanun bulunmamaktadır. Dolayısıyla Devletin koruma kurumlarında çalışan kişiler de rahatlıkla kızları kaçırarak evlenmektedir. Günümüzde hala Kırgızistan Meclisindeki bazı millet vekilleri kız kaçırmanın Kırgız halkının eski geleneklerinden biri (24.Kg, 2023) olduğunu savunmakta olsa da bu tür insanlara karşı medya ve toplum tarafından bir çok tepki ve eylemler gerçekleştirilmektedir.

Haberdeki üçüncü hikaye kahramanı ise Bolotbek Bişkek şehrinde yaşamaktadır. Bolotbek kendisinin de eşini kaçırdığını ve mutlu bir aile hayatının olduğunu anlatmaktadır. Bolotbek: “Biz 1994 yılında ortak arkadaşlarımız sayesinde tanıştık. Bir ay boyunca neredeyse her gün buluşuyor ve onu evine kadar bırakıyordum. Her buluştuğumuzda arabada geziyor, arkadaşlar ile şehir dolaşıyorduk. Sevgililik dönemimiz çok fazla uzamadı. Tanıştıktan bir ay sonra onu eve getirdim ve evlendik. Ona, evde bir doğum günü partisi olduğunu söyledim ve onu ziyarete davet ettim. Eve girdiğimizde büyükannem onu eşikte bir tas suyla karşıladı, onu üç kez başının üzerinde dolaştırdı ve bahçeye döktü. İçeri girdik. Hiçbir şeyden haberi yoktu. Salona girdi ve masaya oturdu. Sonra büyükannem içeri girdi ve başına beyaz bir başörtü taktı. Elbette kafası karışmıştı ama sakın bir şekilde evlenmeyi kabul etti. Sovyet döneminde de kız kaçırma aracılığıyla evlenilirdi. Üç kızım var ve anneleriyle yaptığımız gibi kaçarak evlenirlerse karşı çıkmam”. Burada diğer röportaj yapılan katılımcılardan farklı olarak kız kaçırarak evlenen erkeğin hikayesi anlatılmaktadır. Kırgızistan’ın bağımsızlık sonrası kız kaçırma ile yapılan evlilik hikayesine bakıldığında kız ve erkek sevgili olduğu görülmektedir. Bu hikâyede kız ve erkek tanışmakta olup, kızın rızası olmadan kaçırılmış olsa da sevdiği biri olduğundan dolayı evlenmeyi kabul etmektedir. Hikâyede dikkati çeken bir unsur da Bolot’un üç kızı olduğu, eğer kızları da kaçırılırsa bu duruma karşı çıkmayacağıdır. Bolot bir baba olarak kızlarının kaçırılmasının normal olarak görmesi yine bir toplumsal traşe olarak görülebilir. Bu tür zihniyet ile yetişen erkek ve kız çocukları aynı şekilde kız kaçırma olaylarına göz yumarak normal olarak karşılamaya devam edecekleri görülmektedir.

7. Haber: ‘Bişkek Polisi, Başka Bir Adamla Evlenen Eski Kız Arkadaşının Kaçırılmasıyla İlgili Bir Şüpheliyi Gözaltına Aldı’

Çalışmanın yedinci haberinde, bir erkeğin daha önce sevgilisi olan, sonrasında başka biriyle evlenen, önceki sevgilisini kaçırdığından söz edilmektedir. Haber 6 Mart 2023 yılında ‘Mediazona’ internet haber sitesinde verilmiştir. Habere göre, polis ekipleri, Bişkek’te başkasının eşini kaçıran bir şüpheliyi gözaltına almıştır.

Şüphelinin kaçırılan kızın eski sevgilisi olduğu ortaya çıkmıştır. 4 Mart'ta bir adam Pervomaiski bölgesi polis departmanına karısının kaçırılmasıyla ilgili şikayette bulunmuştur. Şikayetçinin anlattıklarına göre, 4 Mart saat 16.30 sıralarında Bişkek'in Pervomaiski ilçesinde kimliği belirsiz bir kişi, karısını zorla bir arabaya bindirerek bilinmeyen bir yöne götürmüştür. Polis ekipleri adam kaçırmaya maddesi kapsamında ceza davası açmış ve kısa süre sonra polis 2001 doğumlu şüpheliyi gözaltına almayı başarmıştır. Şüpheli Merkezi İçişleri Müdürlüğü'nün geçici gözaltı merkezinde yargılanmak üzere tutuklanmıştır. Haber kaynağına göre şüpheli, eski kız arkadaşını başka biriyle evli olduğu için kaçırmaya karar vermiştir. Bu haberde bir psikolojik sapkınlık söz konusu olmaktadır. Daha önce sevgili olduğu kızın bir başkasıyla evlenmesi erkeğin zoruna gitmiş ve evli bir kadını kaçırmaya karar vermiştir. Bu durum erkeklerin kızlar tarafında reddedilmesi ardından erkeklerin erkeklik onurlarının zedelenmesi sonucunda bu tür eylemlerde bulunabileceklerini göstermektedir. Ayrıca haberde de yansıtıldığı gibi sadece bekar kızların değil belki evli kadınların da kaçırılma riskinin olduğu görülmektedir.

8. Haber: 'Issık-Kul: Evlenmek Amacıyla Genç Kızı Kaçıran 3 Şüpheli Gözaltına Alındı'

Araştırmanın sekizinci haberi 27 Kasım 2023 yılında 'Kloop.Kg' internet haber sitesinde yayınlanmıştır. Haberde Kırgızistan'ın Issık-Göl bölgesinde bir kızın zorla evlendirilmek üzere kaçırılmasıyla ilgili üç şüphelinin gözaltına alındığını bildirilmiştir. Polisin belirttiği gibi, 23 Kasım'da Bosteri köyünün polisine 2003 doğumlu bir yerel sakin tarafından 23 Kasım saat 15.00 sıralarında Korumdu köyünde kimliği belirsiz üç kişinin bir kızı evlendirmek amacıyla zorla "kaçırıldığı" hakkında haber verilmiştir. Polisler bu olayda şüpheli görülen 3 kişiyi (1981 doğumlu E.E., B.M. 1980 doğumlu ve D.B. 1998 doğumlu) gözaltına almışlardır. Habere göre, gözaltına alınanlar Bosteri köyünün köy polisine götürülmüş ve ön sorgulama sırasında suçlarını itiraf etmişlerdir. Bu olay üzerine Kırgız Cumhuriyeti Ceza Kanunu'nun "Bir kişinin evlilik amacıyla zorla kaçırılması" maddesine dayanılarak ceza davası başlatılmıştır. Issık Göl Bölge Mahkemesi'nin kararıyla şüpheliler hakkında 1 ay süreyle tutukluluk tedbirine karar verilmiştir. Bölge polisi soruşturmanın devam ettiğini belirtmiştir. Haberde görüldüğü gibi bir genç kız daha evlendirilmek üzere zorla üç erkek tarafından kaçırılmıştır. Dışarıda bu olaya tanık olan kişinin polise haber vermesi ile genç kız kurtarılmıştır. Suç işleyen erkekler de Kırgızistan'ın Ceza Kanununa göre tutuklanarak mahkemeye sevk edilmiştir. Haberde yansıtıldığı gibi yakın tarihlerde kız kaçırmaya olayları yaygın olarak görülmekte olsa da artık insanlar bu tür olaylara tepkisiz kalmamaktadır. Kız kaçırmaya olaylarının medyada da sık sık olarak yansıtılması kaçırmaya olaylarına ve zorla yapılan evlilikleri önlemekte ve toplumdaki bireyleri bu konu hakkında bilgilendirmekte ve farkındalık oluşturmaktadır. Ayrıca polis ve devlet kurumlarının bu tür olaylara karşı daha hızlı önlem almalarını sağlamaktadır.

SONUÇ

Günümüzde Özbekistan ve Kırgızistan Cumhuriyetleri toplumlarında kız kaçırmaya eylemleri yaygındır. Özbek ve Kırgız tarihinde de yazılı kaynaklarda ve destanlarda kız kaçırmaya olaylarından bahsedildiği görülmektedir. Tarihi kaynaklara göre, kız çocuğunun zorla kaçırılması olayının, kabileler arasında intikam veya kan davası gibi anlaşmazlıkların olduğu bir dönemde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Yakın döneme kadar Özbekistan ve Kırgızistan'da kız kaçırmaya eylemleri medyaya pek yansıtılmamaktadır. Bunun nedeni ise kaçırılan kız ve ailesinin toplum tarafından yargılanmak istememesidir. Ancak son dönemde devletin aldığı önlemler ve yasal

yaptırımlar sonucunda kaçırılan kızlar, aileleri, tanıklar ve toplum bireyleri kaçırma olaylarına tepki gösterir hale gelmiştir. Günümüzde Özbekistan ve Kırgızistan’da toplumda büyük yankı uyandıran kız kaçırma olayları medyada haber olarak yer almaya başlamıştır. Ayrıca haberlerde kaçırılan kızların hikâyeleri anlatılarak toplumda bir farkındalık oluşturma amaçlanmaktadır.

Araştırmada gazetelerde, televizyonda ve yeni medya kanallarında, internet haber sitelerinde yer alan kız kaçırma olayları söylem analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Çalışmada analiz edilmek üzere seçilen kaçırma temalı sekiz haberden elde edilen sonuçlara göre, kızların zorla evlendirilmek üzere kaçırılmasının temel nedeninin ekonomik yetersizlik olduğu ortaya çıkmıştır. Özbekistan ve Kırgızistan’da başlık parası, süt parası, çeyiz parası gibi yüksek miktarlarda ödemeler yapılmaktadır. Bununla birlikte erkek tarafın düğün törenini şaşaalı bir şekilde düzenlemesi gerekmektedir. Toplumdaki herkes bu tür masrafları karşılayamaz durumdadır. Erkekler çoğunlukla kızları bu nedenle kaçırmaktadır. Kaçırmanın bir diğer nedeni de toplumun kız kaçırma hala bir gelenek olarak görmesidir. Bu düşünce yapısına sahip insanlar çoğunlukla kırsal kesimde yaşayanlardır. Kız kaçırma her iki tarafın da rızası ve anlaşmasıyla yapılan bir eylem iken, günümüzde bu durum daha çok kızları zorla kaçırıp evlenmeye mecbur bırakılması şeklinde görülmektedir. Bu durum kadınlarda psikolojik sorunlar oluşturmaktadır. Kaçırılmanın ortaya çıkan cinsel şiddet, toplu tecavüz ve akraba işkencesi gibi durumlar kadınların mutsuz bir hayatlar yaşamasına neden olmaktadır.

Çalışmada incelemesi yapılan haberlere bakıldığında kaçırılan kızlar mağdur, aileleri tarafından desteklenmeyen, hayatını mahfeden erkekle evlenmeye mecbur bırakılan ve şiddete maruz kalan bireyler olarak temsil edilmektedir. Ayrıca kaçırılan kızların çoğunun lise çağında okul öğrencisi ya da üniversite öğrencisi olduğu görülmektedir. Kızların meslek sahibi olamadan kaçırılması aynı zamanda onların ailedeki erkeklere maddi ve manevi olarak muhtaç bir durumda yaşamalarına da neden olmaktadır. Bu durum genç kızları kaçırıldıktan sonra özgüvenlerini sarsmaya, kaderlerine razı olmaya ve sevmedikleri biriyle aile kurmaya mecbur bırakmaktadır. Analizi yapılan haberlerde kız kaçıran erkeklerin de görüşlerine yer verilerek toplumdaki gelenek ve görenekler de eleştirildiği görülmektedir.

Çalışmada incelenen haberlerin sonuçlarına göre, kaçırılan kızların aileleri, kızlarını geri getirip psikolojik destek sağlamak yerine, kızlarını kaçıran erkeğin evinde kalmaya ve evlenmeye zorlamaktadır. Üstelik bu durumun aile açısından utanç verici bir durum olduğu düşünülerek kızlarına sahip çıkılmamaktadır. Hatta kız çocukları onlar için maddi bir yük olarak görülmekte ve kızlarının evlenmesi kendileri için de bir kurtuluş olarak düşünülmektedir. Bu tür nedenlerden dolayı kaçırılan kızlar sevmediği insanla yaşamaya mecbur kalmaktadır. Ancak zorla yapılan evlilik çoğunlukla boşanmayla sonuçlanmaktadır.

Kız kaçırma yoluyla evlilik yapmak, erkek tarafı için kendini göstermenin bir yolu olarak kullanılabilir. Ayrıca bir erkeğin evlenme niyetinin ciddiyetinin kanıtı olarak da kullanılabilir. Kız kaçırma, karşılıksız aşkına karşı kendisini ispat etmek, erkekliğini göstermek gibi psikolojik sebeplerle de gerçekleştirilebilir. Kız kaçırma aynı zamanda erkeğin ailesi açısından haneye ucuz yolla işgücü kazandırmak olarak da görülmektedir. Maddi durumlarının kötü olmasından utanan akrabalar arasında evlenmenin bir yolu olarak daha hızlı ve daha ucuz bir düğün yapmak amacıyla da kullanılabilir. Kız kaçırılarak evlenmek, toplumda statü kazanmak ve gösteriş yapmak amacıyla da kullanılmaktadır.

Özbekistan ve Kırgızistan'da kız kaçırılmasıyla, bir kızın hayatının hayallerinin mahvolması, toplumda ayıplanması, ailesinin toplum arasında yargılanması, bazı durumlarda ise kendi canına kıyması gibi sonuçlara neden olmaktadır. Kız çocuklarının ölümüyle sonuçlanan kaçırılma vakaları nedeniyle hukuki süreçlerin başlatılması ve yeni yasaların çıkarılması, bir bakıma bu tür olayların önlenmesine ve en aza indirilmesine zemin hazırlamaktadır. Ama buna rağmen kız kaçırma eylemleri hala devam etmektedir. Bu tür vakaların tamamen yok edilmesi için, ilk önce toplumun küçük yaşlardan itibaren okullarda eğitilmesi gerekmektedir. Tüm halkın bu konuda duyarlı hale gelmesi için medya aracılığıyla oluşturulacak olan kamu spotlarıyla bilinçlendirilmesi gereklidir. Aynı zamanda şaşaalı yapılan evlilik törenlerinin minimal törenlere dönüştürülmesi, masraflarının aza indirgenmesi için sosyolojik çalışmalar gerekmektedir. Ayrıca hem dini hem de kültürel açıdan kırsal bölgelerdeki toplumlara eğitim verilerek farkındalık oluşturmak gerekmektedir. STK'lar tarafından toplumsal sorun olarak görülen kaçırma eylemlerinin araştırılarak bölgesel bazda çözümler üretilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Abay, A. (2015). SAÜ-Halk Kültürü ve Halk Kültürünün Medya Açısından Değerlendirilmesi Uluslararası Sempozyum. *Abay, Ali Rıza; Türkiye'de Kız Kaçırma Usulü ile Evlenmenin Sosyo-Kültürel Sebepleri ve Medyanın Yansıtma Tarzı* (s. Türkiye). Adapazarı: Sakarya Üniversitesi.
- Akmataliyev, A., & Kırbaşev, K. (2003). *Kaada Salttar Ak Batalar, El Adabiyati*. Bishkek: Şam.
- Aktaş, E., Orbay, E., & Şimşek, N. (2013). Kars Kültüründe Doğum Evlenme Ölüm. *Kafkas Üniversitesi, Kars*, (Basılmamış lisans tezi).
- Aminova, A. (2005, Şubat 21). Не От Большой Любви Крадут Невест В Каракалпакии. Nukus, Karakalpak, Uzbekistan, <https://iwpr.net/ru/global-voices/ne-ot-bolshoy-lyubvi-kradut-nevest-v-karakalpakii>.
- Amber, S., (2022). Kırgız Toplumundaki Kız Kaçırma Geleneği (Ala Kaçuu) ve İslam Dinî Perspektifinden Değerlendirilmesi. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 6 Sayı: 2, 311 - 340
- Balaman, A. (2002). *Evlilik Akrabalık Türleri*. Ankara: T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Barker, C., & Galasinski, D. (2001). *Cultural Studies and Discourse Analysis: a Dialogue on lanaguage and identity*. London: Sage.
- Baş , T., & Akturan, U. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri: NVivo 7.0 ile Nitel Veri Analizi*. Ankara: Seçkin Kitabevi.
- Borbieva, N. (2012). Kidnapping Women: Discourses of Emotion and Social Change in the Kyrgyz Republic. *Anthropological Quarterly*, 85(1):141-169, DOI: 10.1353/anq.2012.0015.
- CEDAW. (2018). Inquiry concerning Kyrgyzstan under article 8 of the Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. *Committee on the Elimination of Discrimination*, s. 22.
- Çalışkan, H., & Çevik, E.İç, (2018). Kadına Yönelik Şiddetin Belirleyicileri: Türkiye Örneği, *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 14, 218-233.

- Çelik, H., & Ekşi, H. (2008). Söylem Analizi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt: 27 Sayı: 27, 99 - 117.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2005). *Research methods in education. (5th ed.)*. London: Routledge Falmer.
- Cooper-Cunningham, D., (2016). Domestic Violence as Everyday Terrorism : Bride Kidnapping in Kyrgyzstan. *E-International Relations*, <https://www.e-ir.info/2016/04/04/domestic-violence-as-everyday-terrorism-bride-kidnapping-in-kyrgyzstan/>
- Cumasheva, A. (2021, Nisan 12). Cayıl Bölgesinde Üç Adam 17 Yaşındaki Bir Kızı Kaçırıldı. Gözaltına alındılar. Cayıl, Chuy, Kirgistan, https://24.kg/proisshestvija/189797_vjayylskom_rayone_troe_parney_po_hitili_17-letnyuyu_devochku_ihzaderjali/.
- Cunusaliyev, B. (2007). Salttı Salttay Saktaylı. *Şookum*, April.
- Currenttime.Uz. (2020, Aralık 24). В Узбекистане двое парней пытались похитить девушку, она выпрыгнула из машины и погибла. Namangan, Naryn, Uzbekistan, <https://www.currenttime.tv/a/uzbekistan-devushka/31017228.html>.
- Criminal Code of the Kyrgyz Republic, (1997). The Kyrgyz Republic.
- Darakchi, U. (2023, Eylül 13,). Попытку похищения девушки в Маргилане зафиксировала камера уличного наблюдения. Tashkent, Margilan, Uzbekistan, <https://darakchi.uz/ru/172650>.
- Delaney, C. (2012). *Tohum ve Toprak*. İstanbul: 4. Baskı, İletişim Yayınları.
- Dikkaya, M., & Keleş, İ. (2006). A Case Study of Foreign Direct Investment in Kyrgyzstan. *Central Asian Survey*, 25(1-2):149-156.
- Gönen, S. (2014). Türk Kültüründe Kız Kaçırarak Evliliğin Köy Seyirlik Oyunlarındaki İzleri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 29, s. 45-55.
- Güven, F. (2016). Kars Kültüründe Kız Kaçırma /Kaçışma Geleneğinin Sosyokültürel Arka Planı. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, s. 197-205.
- Handrahan, L. (2001). Gender and ethnicity in the 'transitional democracy' of Kyrgyzstan. *Central Asian Survey*, 20 iv, s.467-496.
- Ibraeva, G., Moldosheva, A., & Niyazova, A. (2012). *Gender and Development Background Paper. Kyrgyz Country Case Study*. Washington, DC: The World Bank.
- İlibezova, L., & İlibezova, E. (2013). Анализ проблемы ранних браков и раннего материнства в Кыргызстане/Analiz Problemy Rannih Brakov i Rannego Materinstva v Kirgızstane. Bişkek: “Bir Düynö” hak savunma organizasyonu Yayınları.
- Ismailbekova, A. (2011). Native son: Democracy, kinship, and poetics of patronage in rural Kyrgyzstan. *Martin Luther University, Halle-Wittenberg*, Unpublished PhD dissertation.
- Isajonov, M. (2022, Kasım 25). *Qo‘llanma: Himoya Orderini Qanday Olish Mumkin?* Gazeta.Uz: <https://www.gazeta.uz/oz/2022/11/25/himoya-orderi/> adresinden alınmıştır

- Kamp , M. (2006). *The New Woman in Uzbekistan: Islam, Modernity and Unveiling Under Communism*. New York: University of Washington Press.
- Kandiyoti, D. (2002). Agrarian Reform, Gender and Land Rights in Uzbekistan. *United Nations Research Institute for Social Development*, s. 89.
- Karrieva, R. (1989). *From the Illegality to the Equality*. Tashkent: Uzbekistan.
- Kır, İ. (1993). GAP'tan Önce Harran Kasabasının Sosyal Yapısı. *Fırat Üniversitesi, Elazığ, Çoğaltma (Dr. tezi)*, s. 330.
- Kırbaşoğlu, F. (2000). Köroğlu Destanı'nın Özbek Varyantları Üzerine Bir Araştırma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Erzurum.
- Kleinbach, R., & Babaiarova, G. (2013). Reducing Non-Consensual Bride Kidnapping in Kyrgyzstan. *Eurasian Journal of Social Sciences*, vol. 1, issue 1, 50-60.
- Kleinbach, R., & Salimjanova, L. (2007). Kyz Ala Kachuu and Adat: Non-consensual Bride Kidnapping and Tradition in Kyrgyzstan. *Central Asian Survey*, 26/2, 217–233
- Kloop. Kg. (2023, Kasım 27). Issık-Kul: Evlenmek Amacıyla Genç Kızı Kaçıran 3 Şüpheli Gözaltına Alındı. Issık Göl, Issık Göl, Kırgızistan, <https://kloop.kg/blog/2023/11/27/issyk-kul-zaderzhany-troe-podozrevaemyh-v-pohishhenii-devushki-dlya-prinuditelnogo-vstupleniya-v-brak/>.
- Kozukul Kızı, N., (2023, eylül 11). Исследование: Почти каждая вторая женщина подвергается онлайн-насилию в соцсетях, Bishkek, Kırgızistan, https://24.kg/obschestvo/274744_issledovanie_pochti_kajdaya_vtoraya_jenschina_podvergaetsya_onlayn-nasiliyu_vsotssetyah/
- Kun.Uz. (2020, Şubat 18). *Mahalla, Farmon*. Kun.uz: <https://kun.uz/news/2020/02/18/xotin-qizlar-qomitalari-raisi-lavozimlaritugatildi adresinden alınmıştır>
- Lévi-Strauss, C. (1963). *Structural Anthropology*. New York: Basic Books.
- Lex.Uz, O. (2019, August 23). *Law of the Republic of Uzbekistan*. LexUz: <https://lex.uz/docs/5147718 adresinden alınmıştır>
- Makanbay Kızı, G. (2023, Ekim 19). Milletvekili, Kızların Evlenmek İçin Kaçırıldığını, Bunun Bir Gelenek Olduğunu Söylüyor'. Bishkek, Chuy, Kırgızistan, https://24.kg/vlast/277837_devushek_pohischayut_chtobyi_jenitsya_eto_traditsiya_schitaet_deputat/.
- Mediazona. (2023, Mart 6). Bişkek Polisi, Başka Bir Adamla Evlenen Eski Kız Arkadaşının Kaçırılmasıyla İlgili Bir Şüpheliyi Gözaltına Aldı. Bishkek, Chuy, Kırgızistan <https://mediazona.ca/news/2023/03/06/kidnapping>.
- Moldokulova, D. (2016). *Кыргыздардагы көп аял алуучулук/ (XIX kılımdın ayagı-XX kılımdın başı)/Kırgızdardagı көп аял алуучулук (XIX yy. sonu-XX yy. başı)*. Bishkek: Bishkek.
- Murzakmetov, A. (2011). Kelindi Kelgende Kör. *Şookum, Aprel*.
- Özçörekçi, N. (1997). 5. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, Gelenek, Görenek, İnançlar, Seksiyon Bildirileri, . *Gaziantep ili Evlenme Âdetlerinin*

- Kültürel Değişim Yönünden İncelenmesi* (s. s. 308-329). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, No: 1872.
- Öztürk, R. (2011). *Özbek Destanları 4 Huşkeldi ve Belagerdan*. Ankara: Türk Dil Kurumu
- Ozodlik.Uz. (2015, Mayıs 28). В Узбекистане участились случаи похищений невест. Nukus, Karakalpakistan, Uzbekistan, <https://rus.ozodi.org/a/27040929.html>.
- Osmonalieva, B. (2021, Nisan 12). Новости как сводки. В кабмине заседают, обсуждая насилие над женщинами и детьми. Bishkek, Kırgızistan, https://24.kg/vlast/189848_novosti_kak_svodki_vkabmine_zasedayut_ob_sujdaya_nasilie_nad_jenschinami_idetmi/
- Parmaksızoğlu, İ., (2011). Bir Türk Kadınının Esaret Hatıraları. *Tarih Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 8, 77-84.
- Pares Hoare, J. (2021). *Gender, Activism, and International Development Intervention in Kyrgyzstan*. Boston: Brill.
- Potter, J., & Wetherell, M. (1987). *Discourse and social psychology: Beyond attitudes and behaviour*. London: Sage.
- Qosimova, N. (2020, Haziran 4). *Реалити шоу – қобилдағи биз*. New Reporter: <https://newreporter.org/uz/2020/06/04/realiti-shou-qobiqdagi-biz/> adresinden alınmıştır
- Qosimova, N., & Alimova, N. (2022). *Gender and Media*. Tashkent: O'zbekiston Jahon Tillari Universiteti
- Satıbaldiyeva, B. (2012). Ala Kaçuu Ata Saltı? *Kırgız Tuusu*.
- Saydullayev, SH. (2021). *Davlat va Huquq Nazariyasi*. Toshkent: Yuridik Adabiyotlar Publish
- Sözen, E. (1999). *Söylem: Belirsizlik, Mübadele, Bilgi, Güç ve Refleksivite İstanbul*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Tezcan, M. (1981). *Kan Davaları Sosyal antropolojik Yaklaşım*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları NO : 99.
- Tezcan, M. (1998). *Türk Kültüründe Başlık Parası Geleneği*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Tezcan, M. (2003). Türk Kültüründe Kız Kaçırma Geleneklerinin Antropolojik Çözülmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, Sayı: 6, <https://doi.org/10.21560/spcd.19989>.
- UNFPA, (2012). Annual Report 2012 Promises to Keep. UNFPA publish.
- Thomas, C. (2009). Expert Group Meeting on Good Practices in Legislation. *Forced and Early Marriage: A Focus on Central and Eastern Europe and Former Soviet Union Countries With Selected Laws From Other Countries* (s. 1-19). Minnesota, USA: United Nations Conference Centre.
- Tokoyeva, A. (2021, Nisan 21). “Bir Buçuk Ay Sonra Dayaklar Başladı.” “Gelin Kaçırmanın” Kırgız Versiyonu Olan Ala Kachuu Kurbanı Olan Kızların Hikayeleri. Bishkek, Chuy, Kırgızistan.
- Tonkiss, K. (2006). Analysis Text and Speech: Content and Discourse Analysis. *Researching Society and Culture*, s. 367-383.

- Useev, N. (2012). Köktürk Harfli Yenisey Yazıtlarındaki Kadını Bildiren Kelimelerin Anlamına Göre Eski Türklerde Kadın İmajı. *Dil Araştırmaları*, Sayı: 11, s. 57-66.
- Werner, C. (2009). Bride Abduction in Post-Soviet Central Asia: Marking a Shift Towards Patriarchy through Local Discourses of Shame and Tradition. *The Journal of the Royal Anthropological Institute*, Vol. 15, No. 2, s. 314-331.
- Yanardağ, A. (2017). Örf ve Adetler Sosyolojisi. *Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 9, s. 39-63.
- Yoldasgölu, F. (2007). *Melike Ayyar Destanı Çev:Dilek Yücel* . Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yusupova, G. (2023). *Özbekistan Ulusal Gazetelerinde Kadına Yönelik Şiddet Haberlerin Analizi, Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Yusupova, G., & İşman, A. (2023). Özbekistan'da Kadına Yönelik Şiddet Konulu Cinsiyet Eşitsizliğine Kayıtsız Kalmıyoruz Adlı Kamu Spotu Değerlendirmesi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Medeniyet ve Toplum Dergisi*, Cilt: 7 Sayı: 1, 61 - 77.